Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ...ын 21-һээ гарана | № 74 (16297) | 1983 оной мартын 30, среда | Сэн 3 мүнгэн.

ТАСС

ШЭНЭ ҺОНИН

Ю. В. Андропов Х. Перес де Куэльяртэй уулзаба

...СС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй ...вно Соведэй Президиумэй гэшүүн Ю. В. ...пов хани ёһоной албаар ...эрэгээр Советскэ Союзда ...рээд байһан ООН-ой ...льна секретарь Х. Перес де Куэльяртэй мартын ... Кремль соо уулзаба. ...эй ЦК-гай Политбюро ...гэшүүн, СССР-эй Ми... ...үүдэй Соведэй Түрүү... ...н Нэгэдэхи орлогшо, ...эй гадаадын хэрэгүүдэй ...нистр А. А. Громыко ...рэлдөөндэ хабаадалсаһан ...байна.

...мжэтэй һайн, хани ...най оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ мүнөөнэй уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнууд, тэдэниие шиидхэлгэдэ ООН-ой дүүргэдэг үүргэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Буу зэбсэгүүдые урдилдэн бүтээлгэһээ уламжалан, уласхоорондын байдал орёо түгшүүрилтэй боложо байна гэжэ Ю. В. Андропов тэмдэглэбэ. Иимэ оршон байдалда эб найрамдал хангахын, ядерна дайе зайсуулан сарахын түлөө харюусалга гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, мүн Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида даалгагдана гэжэ тэрэ тэмдэглэхэ зуураа, эдэ зорилгонуудые түйлаха талаар шэглүүлэгдэһэн үргэн ехэ совет дурадхалнуудта анхаралаа хандуулба.

Ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар Советскэ Союзай гаргадаг хүсэлэл оролдолгонуудые Х. Перес де Куэльяр үндэрөөр сэгнээ. Эб найрамдал болон аюулгүй байдалые бэхижүүлгын, уласхоорондын эб найрамдалта харилсаае хүгжөөлгын орёо шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ООН-ой дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхэ хараа бодолтой байһанаа тэрэ мэдүүлбэ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хүряаха хэрэгтэ ООН-ой оруулдаг хубитые үргэдхэхэ шухала гэжэ хоёр тала тэмдэглээ.

Дэлхэйн элдэб районуудтахи шахардуу шанга байдалые усадхан зайсуулха асуудалнуудта, илангаяа Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые эбэй ёһоор гүримшүүлхэ асуудалда, Афганистандахи байдалые шиидхэхэ харгы замуудта хөөрэлдөөнэй үедэ ехэ анхарал хандуулагдаһан байна.

Нэн түрүүн Африкын урда хубида колониализмын ба расизмын бүхы үлэгдэлнүүдые, ябуулгануудые усадхахын түлөө арадуудай тэмсэлдэ ООН ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхэ, горитой үүргэ дүүргэхэ уялгатай гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ.

Уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдалые хангалгада, ООН-ой Устабай үндэһөөр гүрэнүүдэй хоорондохи амгалан ёһоной харилсаае хүгжөөлгэдэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин үүргые дээшэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэдэг хүсэлэл оролдолгонуудые Советскэ Союзай хэлбэришэгүйгөөр дэмжэжэ байдагыень Ю. В. Андропов батална.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. М. Александров, СССР-һээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ О. А. Трояновский, ООН-ой Генеральна секретариин орлогшонор Б. Урварт, В. А. Устинов болон Д. Кордовес мүн лэ уулзалгада хабаадалсаһан байна.

(ТАСС).

СССР-эй ФИНАНСЫН МИНИСТЕРСТВЭҺЭЭ, СССР-эй ГҮРЭНЭЙ БАНКҺАА

Карл Марксын түрэһөөр 165 жэлэй ойтой, тэрэнэй нүгшэһөөр 100 жэлтэй дашарамдуулан, 1983 оной мартын 29-дэ 1 түхэригэй дурасхаалта монетэ гаргагдаба.

1 түхэригэй дурасхаалта монетэ сагаан үнгэтэй зэд-никелиин холисоор шудхагдаха байна. Тэрэ 31 миллиметр диаметртэй.

Тэрэнэй нюур болон ара талань захаараа наашаа гараһан гурьбатай байха.

Нюур таладань Карл Марксын дүрэ зураг тобойлгон дүрсэлэгдэнхэй, тэрэнэй зүүн таладань «1818» болон «1883» гэһэн онууд һиилэгдэнхэй, доогуурнь «Карл Маркс» гэжэ бэшээтэй.

Ара таладань СССР-эй Гүрэнэй герб зурагданхай, «СССР», «1 түхэриг», «1983» гэжэ бэшэгдэнхэй.

Карл Марксын түрэһөөр 165 жэлэй ойдо, тэрэнэй нүгшэһөөр 100 жэлдэ зорюулагдажа гаргагдаһан дурасхаалта монетэ мүнөө үедэ бии байгаа бүхы монетэнүүдтэй хамта гүрэнэй, кооперативна, ниитын предприятинууд, эмхи зургаанууд, колхозууд, хүнүүд бүхы түхэлэй түлбэринүүдтэ абаха, мүн тоосоонуудта, нөөсэлгэнүүдтэ, аккредитивүүдтэ, почтоор мүнгэ эльгээхын тула ямаршье хизаарлалтагүйгөөр банкнуудаар, нөөсэлгын кассануудаар, Хэлхэе холбооной министерствын предприятинуудаар абтаха ёһотой.

Хабарнай хүрэжэ ерээ. Энэ нгаабари дулаан сагые өөрын удха шанартай гэжэ тоологшоб. Юуб гэхэдэ, хабартаа тала дайдамнай шэнэ амисхалаар һэргэжэ, шэг шарайгаашье хубилгана гэзэшэ. Хабарай эхиндэ илангаяа малшад баяртай байдаг. Хүндэ хүшэр үбэлжэлгээ эмхитэйгээр үнгэргэжэ, адууһа малаа гэмгүй ногоон дээрэнь гаргахын тула оролдожо байһандаа тиимэшье байжа болоо.

АМЖАЛТА ТҮЙЛАХА АРГА БИИ

Манай һаалиин фермэдэ ажалладаг эхэнэрнүүд ...бол илалта түйлаха байһандаа баяртай. Тодорхойлбол, ССР Союзай мүндэлһөөр жабхаланта 60 жэлэй алдарта ойн баярта үнгэрэгшэ жэлдэ манай ажахы Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан туғаар шагнагдаа һэмнай. Тиихэдэнь манай коллектив нёдондоной дүнгөөр районойнгоо фермэнүүдэй дундаһаа онсо шалгаржа, түрүү һуури эзэлээ бэлэй. Ингээд ерэхэдээ түрэл совхозойнгоо жэлэй түсэб, уялгануудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ бидэнэй хубита нилээд оролсонхой гээшэ.

Нёдондо һү һааха, гүрэндэ тушааха түсэбөө жэншэдгүй бэелүүлһэн манай фермын һаалишад арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи гол жэлэй эхинһээ эршэмтэйгээр, урид түйлаһан илалтаа улам батадхахаар зэһэнхэй ажаллана. Бидэ январь, февраль һаранудта һү һааха даабаряа урагшатайгаар бэелүүлээбди. Һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ коллективтээ хүндэтэй Евдокия Борисовна Панькова, Елена Иннокентьевна Конечных, Екатерина Никаноровна Куклина гэгшэд үнеэн бүриһөө хамагһаа ехээр һү һаажа, урда мэтэ эрхимлээ юм.

Мүнөө фермэдэмнай социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. Хүн бүхэн түрэл республикынгаа мүндэлһөөр 60 жэлэй ойе шэнэ илалтаар угтаха хүсэлэнтэй ажаллана. Хараалһан зорилгоёо бэелүүлхын тула һаалишаднай үнеэдэйнгөө һү шэмые эрид дээшэлүүлхээр али бүхы арга боломжоёо дүүрэнээр хэрэглэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ һүрэг үнеэдтээ тэжээлыень заабол шанаржуулан буйлуулаад эдюулдэг болонхойбди. Иимэ аргаар малаа тэжээхэдэмнай гансашье тэжээл алмагдана бэшэ, мүн үнеэдэй һү шэмэ горитойгоор дээшэлнэ. Тиимэһээ бидэ үнеэдээ үбэлжэлгын үедэ заабол шанаржуулагдаһан тэжээлээр хооллуулдаг болонхойбди. Фермэдэмнай тэжээл шанаржуулан буйлуулдаг цех халуун намарһаа һаадгүй хүдэлгэгдэнэ. Эндэ ажаллагшад үдэр бүхэндэ һолоомо, үбһэ хэршэжэ талха тарянай зүйлтэй холижо халуун уурала дэбтээхэһээ гадна, шэмэ шанартай бурдүүг бэлдэдэг.

Үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхын хажуугаар һайнаар харууһалжа һааха, мүн абтаһан туғал бүхэнөө гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Мүнөө манай ажахыда үнеэн бүриһөө туғал абажа түлжүүлхэ тэмсэл дэлгэрэнхэй. Тиимэһээ бидэ үнеэдээ, гунжануудаа зоотехническэ заабариин ёһоор туғаллуулжа, абтаһан туғалыень һайнаар тэнжээхын түлөө оролдонобди. Манайда туғаллаха үнеэднай тусхай графигай ёһоор хаһа сагтаа шэргээгдэжэ, амяарлагдаһан сэбэр байрада байлгагдана.

Гүрэндэ тушаагдаха продукциин шанар һайжаруулха хүдэлмэри фермэдэмнай ябуулагдажа захалһаар үнинэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ эрхим сортын продукци үйлэдбэрилжэ тушааха талаар ехэ дүн түйлагдажа захалба. Тобшолон хэлэбэл, мүнөө фермымнай һаалишадай һааһан һүнэй диилэнхи хубинь гэхэ гү, али 94 процентнь нэгэдэхи сортоор бэлэдхэлэй пунктда тушаагдана. Һайн шанартай продукци гүрэндэ худалдаһанайнгаа түлөө нэмэлтэ түлбэри горитойхоноор абанабди.

Һүнэй шанар дээшэлүүлхын тула фермэдээ һүнэй шанар шалгаха лаборатори эмхидхээ һэмди. Мүн эндэмнай ариг сэбэр наринаар сахиха эрилтэ шангаар табигдадаг болоһон байха. Совхозоймнай зооветеринарна мэргэжэлтэд саг үргэлжэ һаалишадай дунда хөөрэлдөөнүүдые, хэшээлнүүдые үнгэргэдэг байгаа. Мүн ариг сэбэрые сахиха талаар шалгалта, хиналта таһалгаряагүй ябуулагдадаг болоо юм. Эдэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар продукциингаа шанар дээшэлүүлээбди.

Һаалиин фермэдэ һаалишанаар ажаллахада эрилтэнь урдынхиһаа нилээд дээшэлээ гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Тиин мүнөө һаалишаднай эдэ бүхы эрилтэдэнь хүрэмөөр ажаллажа шадана.

Абаһаар манай фермэдэ һүнэй шанар һайжаруулха, үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ гээшэ бэелүүлэгдэхээр бэшэ хүшэр шэнгээр һанагдадаг бэлэй. Бүхы байраа шэнээр түхеэрээд, ажалаа түгэс оньһожоруулхадал иимэ дүн түйлагдаха гэжэ бодомжолдог һэмди. Үнэн дээрээ тиимэшье бэшэ байшоо. Һаалишан бүхэндэ шанга эрилтэ табижа, ажалыень һайнаар эмхидхэхэл хэрэгтэй байгаа бшуу.

Би эндэ ажал тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хэлэбэб. Энээнгүй аргагүй. Ажал гээшэмнайл хүниие баясуулдаг һэмнай даа. Эхэ оропдомнай ямар жаргалтайб даа. Бидэ үнэн зүрхэнһөө ажаллахадаа нютаг нугадаа суурхахаһаа гадна, олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабааданабди. Жэшээнь, би арадай депутадуудай гүйсэдхэхэ комитедэй Узколугай сельскэ Соведэй депутадаар һунгагданхайб. Ниитын даалгабари манда — депутадуудта ехээр үгтэдэг. Һунгагшадайнгаа захил дүүргэхэһээ гадна иимэ даалгабариинь бэелүүлнэ гээшэбди. Фермэдэмнай депутадай пост байгуулагданхай. Тэрэниие хүтэлбэрилхэдээ би гансашье түсэб, уялгануудай дүүргэлтэ хинан шалгадаг бэшэ, мүн хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулнаб. Илангаяа залуушуулай дунда ойлгуулалжын хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхые оролдогшоб; һая ерэһэн залуушуулые дүй дүршэл, онол аргадаа һургахадаа али болохоор дэмжэжэ, ябаһан лэ газартань туһалжа, дүнтэлсэжэ байхада мандашье һайн байдаг. Эдэмнай манай ерээдүйн халаан гээшэ. Тиимэһээ бидэ залуушуулые бүхы һайн юумэндэ һурган хүмүүжүүлхэ болонобди.

Мүнөө үе сагта ажаллаха гээшэ жаргал. Бидэнэй үри хүүгэд балшар бага наһанһаа хойшо ясли-садта хүмүүжэнэ. Удаань һургуулида һуража, эрдэм номдо, тиигээд амжалтатайгаар түгэсхэхэдөө дуратай мэргэжэлээ шэлэжэ шудална. Юрэдөө үхибүүдэйнгээ хойноһоо тиитэрээ һанаагаа зобохо, мэгдэхэ юумэн үгы даа. Гүрэн түрын тэдхэмжээр ерээдүймнай үргэлжэлэл—үхибүүд зол жаргалта үе сагта хүмүүжэнэ, һурана гээшэл даа.

Байра байдалай талаар булта баян дэлгэр ажаһуунабди. Салин хүлһэншье ехэ. Һайнаар лэ, журамтайгаар хүдэлмэрилһэн хүн хэзээдэшье сэдьхэл тэнюун ябаха, ябадагшье.

Саашань юу хэлэлтэйб? Манай фермын һаалишад мүнөө ехэ зорилгонуудые хараалантай, бэелүүлхын түлөө шармайн оролдожо байнхай. Мүнөө һаалишан бүхэн һайхан түби дэлхэймнай дайн дажарай уй гашуудал, утаа униаргүйгөөр сэсэглэн мандаһай гэжэ сэдьхэһэн байха. Ушарынь хадаа бидэ бултадаа үри хүүгэдтэй, эхын нангин нэрэ зэргэтэйбди.

В. ЛИТВИНЦЕВА,
Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой Заганай Адагай фермын һаалишан.

ТАРЯАЛАН, САБШАЛАНГАЙ ҮРЭЖЭЛ ҺАЙЖАРУУЛХА ИЮНИИН 15
габшагай гурбан һара

...ЙРАМ ҺАЙНААР ТОГТООХО

...ргшэ үбэлдөө респу... олонхи нютагуудта ...ритой ороһон байна. ...а ой тайгада, хада хээрэ талааршье ...хэ. Март һарын тэн... ...ньо урин дулаан мүнөө тэрэ саһан ...р хайлажа, хада гү... ...ашалангаар, харгын ...һайрам харьялан ур... ...халанхай.

...һэз һайрамай уһые тогтоожо абаха. тэ... тарялан, сабшалан... ...р дээгүүр тарааха, ...э гээшэ колхоз, сов... ...нэй мүнөөдэрэй шу... шухала зорилго бо... ...нэ хүдэлмэридэ эр... ...балдэһэн, һайрамые ... тогтоожо абаһан ...уд лэ эсэстээ шүүхэ...

...шье мэдэһээр, саһа... — һайрамые дэмы ...лангүй, хэрэгтэй га... тогтоожо абаад, ... шэнгээхэ гээшэ ... талаараа ехэ удха ... Нэгэдэхеэр, һай... дураарнь урадхуу... тогтоохоно газарай ...эй дээрэхи үрэжэл... ...ройнь угаагданагүй, ... горходто буланги... ...уу уһанай урдажа ... бага болоно. Хоёр... һайрамай уһанда ур... ...тон туһатай элдэб ... — хлорид, суль... ...дрокарбонат гэхэ мэ... ... байжа, ургамалай ... шэмэ шүүһэ үгэ... ... Саһанай багашаг ... тала газарта, хада, ... үбэр майлаар тэрэ... ... түлэб хайлаашье ...ой модон соогуур, ...шамын оёорто саһан ...ехэ. Энээниие зааха... ...мы табингүй тогтоо... ...һаа, газарай хүрь... ...шиг нойтые ехэ бол... ...таряалан, сабшалангай ... дээшэлүүлхэ ни... ...йн арга боломжо бии ... Гадна хабартаа мүль... ...ложо, гол горходһоо ...гаржа, газар уһалһан... ...доо һайрам хэрэглэ... ...гаргүй гаргаша бага... ... юм.

...шье һайрамые саг тогтоожо абаагүй һаа. ...лтад гэбэл, газарай ... уруудуул тээшэ ...дашаха байна. Юуб ... энэ үедэ газарай ... үшөө гэдээгүй, уһа... ...ошоо шэнгэхын арга... ...на бшуу.

...дэнь юу хэхэ ёһо...

...хын түрүүн һайрамай ... зүг шэг тээгүүр хүн... ...эшэнь саһа, шорой зу... ... обоолхо шухала. ... ажахынууд хада уу... һайрамай ехээр урда... ...дэг, хонхор, жалга га... ...дта хүндэлөөшэнь саһан хаалта 1—2 метр үндэртэйгөөр хэдэг юм. Һайрам тэрээндэнь тогтожо, дүтэ шадарай сабшалан, бэлшээри дээгүүр тарадаг. даамагаар газарай хүрьһэндэ шэнгэдэг. Мүн буураздаа гаргажа, таряалан дээрэ һайрам тарааха, тэрэниие ехэ хонхор газарта суглуулха арга бии. Илангаяа намар паар хахалхадаа хада, гүбээ газарай налуу таладань хүндэлэн гүнзэгы буураздаануудые хоорондонь 150—200 метр зайтайгаар татахада баһал һайрам һайнаар тогтодог байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Улаан-Үдын районой Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахы болон бусад зарим колхоз, совхозууд тусхай түхеэрэлгээр газарай хүрьһэнэй дээгүүрхиие хаха зуруулжа үгэдэг болонхой. Тэрэнь доошоо 0,5 метр гүнзэгы, хоорондоо 50—100 метр үргэнтэй байдаг. Тэрэ зурлаануд уруунь һайрамай уһанай һайнаар шэнгэхынь тула тэдэниие бага хажуу тээшэнь татадаг юм.

Үнинһөө хойшо манай эндэхи ажахынууд намартаа —үбэлдөө таряалан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргахадаа тэрэнээ эндэ тэндэ багахан обоохойнууд болгожо адхадаг. Харин тиигэнгүй, шэбхэ, торф, хюрөөгэй хибэдэһые газарай ташалан уруунь хүндэлдүүлэн зурытар адхадаг һаань, саһа, һайрамые тогтоохо талаар ехэ туһатай байха бэлэй. Тэдэ зуруудуудынь 20—30 сантиметр үндэрөөр, 30—50 сантиметр үргэнөөр адхагдаха зэргэтэй. Тиимэ зуруудуудай утань 200—300 метр, хоорондохи зайнь 50—100 метр байбал таарамжатай.

Дан ехэ налуу бэшэ, тэгшэшэг газарта һайрамай уһые бага, ехэшье хонхорёнхор соогуур тогтоожо суглуулхада өөрэгүй. Тэрэ уһыень һүүлдэ газарай гэдэхэлээр сабшалан дээрэ зохидоор тараахада болохо бшуу.

Зарим ажахынуудта жэшээнь, Загарайн, Улаан-Үдын районуудай колхоз, совхозуудта тарянай горитойхон газар ой модоной захаар, гол горхоной эрьеэр оршодог гээшэ. Ой соохи саһанай хайлахада, һайрамынь хүсэтэйгөөр урдажа, дүтэ шадарай тарялангай хүрьһэ гэмтээдэг, жалга жаама гаргажархидаг. Тэрэниие тиигэжэ дэмы урадхуулхагүйн тула ой модондонь дүтэ полиин дээдэ захада хонхор хотогор газарыень, хэрэглэжэ, тэрэ һайрамые тогтоохо, хааха гээшэ тон шухала. Тэрэшэлэн полиин дээдэ захаар зурлаануудые татаа һаа, һайрам тэрээ руунь шэнгэжэ, дорохи тарянай газарые баһал шииггүүлхэ байна. Үгышье һаа, ойн захаар гүнзэгы ханааб (1,5—2 метр гүнзэгыгөөр) татаад, һайрамые тэрээгээр урадхуулан, хэрэгтэй газартаа абаашахада баһал болохо бшуу.

Гэхэтэй хамта олонхи ажахынуудта һайрамай үшөөл ёһоор хэрэглэгдэдэггүйнь харамтай. Һайрам тогтоохо хүдэлмэриие гансахан хабар саһанай хайлажа эхилхэдэ хэхэ бэшэ, түбхын түрүүн газарай хүрьһэ хамгаалха, шииг нойтоор хангаха ажал саг үргэлжэ ябуулагдаха ушартай. Жэшээлхэдэ, газарай нюруудые хаража, һайрам тогтоохоор хэгдэһэн саг үргэлжын зуруудууд, ханаабууд таряалан, сабшалангай дээдэ захада байха ёһотой. Уһа тогтоохоор хэгдэһэн зурууд, шорой-хаалтанууд тансашье хабар хэрэглэгдэхэ бэшэ, мүн тэндэ хэрэгтэй сагта уһа суглуулжа, сөөрэм хэхэ, газар уһалха түхеэрэлгэ боложо үгэхэ ха юм.

Тобшоор хэлэхэдэ, һайрам тогтоохо бүхы онол аргануудые, зүбөөр хэрэглээд байбал, газарай хүрьһэ уһанай нуралгаһаа хамгаалха, таряалан, сабшаланда шииг нойто һайнаар бариха зорилго нэгэ доро бэелүүлэгдэхэ болоно. Тусхайлбал, ой модоной захаар хүндэлөөшэнь ханааб татажа һайрамыень тогтоогоод, үшөө тэндэхи газартань гүнзэгы зурлаануудые гаргаһан бээрээ шэбхэ, торф зурытар адхажа, газарайнь хүрьһые хүндэлөөшэнь хахалаад байгаа һаань, балгашье һайрам дэмы алдагдахагүй байна.

Ходо ган гасуур болодог, илангаяа хабартаа шииг нойтоор дуталдадаг хүрьһэтэй газарта һайрамые айхабтар һайнаар тогтоожо шадаа һаа, ургасада юугээршье сэгнэшэгүй ехэ туһатай байхал. Юуб гэхэдэ, уһа голой эрьеһээ холо үндэр, добо, хада газарай таряалан, сабшалангые хабарай һайрамһаа ондоо ямар юумээр уһалхабши. Аргагүй.

Мүнөө ой модон соогуурхи, хада уулын саһанай уһанай хайлажа эхилээд байхада, нэгэшье үдэр хоног гээнгүй тэрэниие бүхы арга хүргаарнь хаажа, тогтоожо абаха, газарай хүрьһэндэ шэнгээхэ хэрэгтэ тон ехэ анхаралтайгаар хандаха шухала.

В. РУМЯНЦЕВ,
Буряадай туршалгын мелиоративна станциин хүдэлмэрилэгшэ.

БАЯН УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

— Тэрүү тэндэ манай оньһожоруулагдамал отрядай механизаторнууд хүдэлжэ байна, — гээд районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ В. Е. Салдруев поли дээрэ наг шэбхэ зөөжэ байһан олон тракторнууд тээшэ хүргаараа заана, — эдэнэр нютагай үтэгжүүлгэ уһалагдадаг газарта зөөжэ, хүрьһыень һайжаруулха талаар яһала ехэ хүдэлмэри ябуулна, — гэбэ.

Тэдэнэртэ хүрэжэ ерэхэдэмнай, ажалай халуун хаһа түлэг дундаа ябажа байба. С-100 түхэлэй хүсэтэ бульдозертой трактор обоологдоод хадагалагдаһан наг шэбхэ түлхинэ. Тэрэниие хоёр погрузчигууд тракторнуудай тэргэнүүд дээрэ ашажа байба.

— Эндэ мүнөө хамта дээрээ 12 трактор хүдэлжэ байна. Эдэнэй гурбаниинь ажахын юм. Март һарын эхинһээ хүдэлнэбди. Эдэ үдэрнүүдтэ манай коллективэй гэшүүд бүхыдөө 15 мянган тонно наг шэбхэ «Георгиевский» совхозой таряалан дээрэ гаргахаар хараална. Тэрэнэйнгээ зургаан мянган тонныень энэ һарада шэрэхээр түсэблэнэбди, — гэжэ тус отрядай начальник Петр Герасимович Иванов бидэндэ хөөрэнэ.

Эдэнэр байгша оной түрүүшын хоёр һара соо үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаа гэхэ гү, али бүхыдөө 5600 тонно наг шэбхэ таряалан дээрэ гаргаа. Ингэжэ отрядай гэшүүд түсэбөө 3400 тонноор үлүүлэн дүүргээ. Тусхайлбал, тэдэнэр үнгэрһэн хүгасаа соо Хориин совхозой полинууд дээрэ 6 мянга гаран тонно, Хасууртайн совхоздо 3 мянга шахуу тонно нютагай үтэгжүүлгэ шэрэһэн байна.

Тус коллектив дотор һайнаар ажалладаг хүнүүд ехэл олон. Жэшээлхэдэ, түрүү механизаторнууд, коммунис ажалай ударник Василий Иванович Шильников, Даниил Спиридонов, Анвар Имамов, Петр Ширапов болон бусад үдэр бүриингөө даабарине үлүүлэн дүүргэжэ, нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулна.

Наг шэбхэ ашадаг түхеэрэлгэтэй тракторта В. И. Шильников ажалладаг юм. Энэ нүхэрнай даажа абаһан техникэдээ нарин нягтаар хандадаг, саг соонь харууһа хэдэг хадань тракторынь оройдоошье эбдэрдэггүй. Ингэжэ хүдэлхэдөө нютаг нугадаа суутай болонхой.

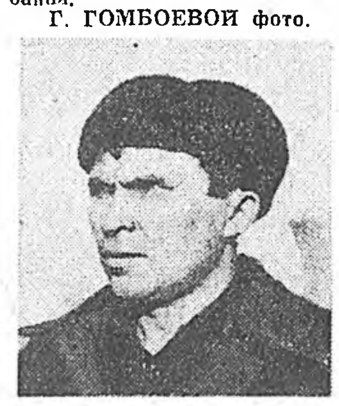
Энэ манай ерэһэн үдэр тэдэнэрэй үйлэдбэриин суглаан болоо һэн. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэй урда табигдаһан зорилгонуудай али зэргээр дүүргэгдэжэ байһан тухай элидхэл нүхэр Салдруев хэхэдээ, коллектив дотороо бии байгаа дутагдалнуудые усадхаха талаар ажалай журам шангадхаха, ниитын гүрим сахиха, түсэбтэ даабаринуудаа заатагүй бэелүүлхэ хэрэгтэ хүн бүхэн өөрынгөө хубитануудые оруулха, даалгагдаһан ажалдаа эзэн ёһоор хандаха зэргэтэй гэжэ онсолон тэмдэглээ.

Оньһожоруулагдамал отрядай гэшүүд энэ үдэрһөө эхилжэ, ажалайнгаа сагые үндэр бүтээсэтэйгээр хэрэглэхэ, ажалай, гүрэнэй, технологическа журамуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулжа, оронойнгоо Эдеэ хоолой программые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө хамаг хүсэ шадалаа, бии байгаа арга нөөсэнүүдээ гүйсэдөөр хэрэглэн хүдэлхэ гэһэн тогтоол нэгэн дуугаар баталан абаа. Энэнь түрэл республикын алдарта ойдо ажалай бэлэг болохо бшуу.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оньһожоруулагдамал отрядай түрүү механизатор В. И. Шильников. Наг шэбхэ ашагдажа байна.

Г. ГОМБОЕВОЙ фото.

БАЯРАЙ СУГЛААН

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалда Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо, мүн Геологиин институдай байгуулагдаһаар 10 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай сесси уржадар, мартын 28-да, эхилһэн байна.

Энэ суглаае Геологиин институдай директор, Ленинскэ шангай лауреат, геолого-минералогиин эрдэмэй доктор, профессор Н. Л. Добрецов нээгээ.

Удаань «Буряад орондо геологиин эрдэмэй хүгжэлтэ» гэһэн элидхэл тус институдай директорэй орлогшо, геолого - минералогиин эрдэмэй доктор Г. В. Андреев хэбэ.

Институдай байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн арбан жэл соо геологиин эрдэм ухаанай бүхы һалбаринуудта шэнжэлгэнүүд улам эршэтэйгээр хэгдэжэ, оронной болон республикын арадай ажахын хүгжэлтэдэ нилээд ехэ нүлөө үзүүлжэ байна. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада ашагта малтамалнуудай шэнэ баялигууд нээгдэжэ, тэдэниие ашаглаха талаар горитойхон хүдэлмэри бэелүүлэгдэнэ. Эндэ «Бурятгеология» нэгэдэлэй геологууд хубитаяа ехээр оруулна. Гэхэтэй хамта Буряад ороной газар дайдын баялигуудай хайшан гэжэ бүрилдэн бии болоһые гүнзэгыгөөр харуулһан теоретическэ шэнжэлгэнүүд олошоро.

Баярай суглаан дээрэ эрдэмтэд Ф. Г. Рейф, Э. Г. Конников, Н. В. Гордиенко, Н. Л. Добрецов, Г. С. Рипп, Н. В. Нестеров, Д. Б. Базаров, А. А. Адушинов болон бусад эрдэм шэнжэлэлгын талаар һонирхолтой элидхэлнүүдые хэжэ, Буряадай автономито республикада геологиин эрдэмэй болон шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдэй ...рдан түргэнөөр хүгжэжэ, арадай ажахыда аша туһа, нүлөө үзүүлжэ байһыень элирхэйлэн харуулба.

Түрүүшын үдэр шагнагдаһан элидхэлнүүд соһоо эрдэмтэд Ф. Г. Рейф, Э. Г. Конников гэгшэдэй элидхэлнүүд олоной анхарал татаба. Жэшээлхэдэ, Рейфын элидхэл Буряад ороной ашагта малтамалнуудай бүрилдэн бии бололго геологиин эрдэмэй теоретическэ хүгжэлтэтэй айхабтар наринаар холбогдожо, эндэ суглараашадай зүгһөө халуун һайшаалда хүртөө. Гэхэтэй хамта тэрээндэ олон асуудалнууд үгтэһэн байна. Тиихэдэ Конников Байгал шадарай хада хабсагайта газар дайдын ашагта малтамалнуудай хэбтэшын ямар илгаатай байһые харуулаа. Мүн лэ эрдэмтэндэ олон асуудал үгтэбэ.

Үсэгэлдэр, мүнөөдэр сессидэ хабаадагшад секцинүүдтэ хубааржа хүдэлбэ.

Д-Д. ГАРМАЕВ.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ШАНГА ТЭМСЭЛ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

ССР-эй байгуулагдаһаар алдарта 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаһан Буряадай АССР-эй социалис мүрысөөндэ оролсоһон, эрхим амжалта туйлаһан Улаан-Үдын районой РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаа бэлэй. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ районой колхоз, совхозууд болон хүдөө ажахын бусад предприятинүүд малай ашаг шэмэ, хүдөө ажахын ургаса эрид дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды амжалта туйлаа. Жэшээлбэл, гүрэндэ бүхыдөө 12179 тонно ороохо таряа тушаажа, түсэбөө 7379 тоннoор үлүүлһэн байна. Мүн энэ хугасаа соо хартаабха, овощ ехээр худалдагдаа.

Үнгэрһэн жэлдэ районой ажахынууд Эхэ орондоо һү, мяха, нооһо, үндэгэ тушааха даабаряа холо үлүүлһэн байна. Энэ хугасаа соо бэлэдхэлэй пунктда һү тушаалга урзанданайхиһаа 9300 центнерээр, мяхан 5100 центнерээр, нооһон — 700 центнерээр, үндэгэн хоёр миллионоор дээшэлүүлэгдээ юм. Мүн адууһа малай, гахайн шубуунай тоо толгой эрид олошоруулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь сүм бэелүүлхээр ажалай тэмсэлдэ оролсоһон районой олохон ажахынууд эрхим илалта туйлаа юм. Жэшээлбэл, «Маяк» колхозой, «Пригородный» совхозой, М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын техникумэй һуралсалай ажахын коллективүүд һү, мяха, нооһо үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха түсэбөө амжалтатайгаар бэелүүлээ бэлэй.

Ороохо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай болон үбһэ ногооной баян ургаса ургуулхын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсоһон механизаторнууд, луговодууднай горитойхон амжалта туйлаа һэн. Илангаяа таряашадай илалтые эндэ онсо тэмдэглэлтэй. Тодорхойлбол, үнгэрэгшэ жэлдэ бүхыдөө 55079 тонно ороохо таряан хуряагдаһан байна гэхэ гү, али гектарай дунда зэргээр 13,4 центнер ургаса абтаа юм. Ойн баярта 1982 ондо Ивалгын ОПХ-гай механизаторнууд хамагһаа баян ургаса хуряагаа һэн. Эдэнэр гектарай аяар 21 центнер таряа хадажа суглуулһан байна. Тиихэдэ «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордентой «Восьмое марта» колхоз гектарай 19,2 центнер, Оронгын совхоз — 15,1 центнер, «Маяк», «Искра» колхозууд — 14,4 — 14,3 центнер таряа хуряаһан байна. Районой ажахынуудта хара таряанай, ешмээнэй, обёос, горохой ур- [illegible] Тусхайбал, үнгэрһэн жэлдэ эндэхи механизаторнууд 57 мянган центнер таряа суглуулжа абаа юм. Энэнь урзанданайхиһаа хоёр дахин ехэ болоно гэхэ гү, али гектар бүриһөө 14,7 центнер шэниисэ, 20,8 центнер хара таряа, 15,6 центнер ешмээн, 14,6 центнер обёос, 125 центнер хартаабха, 200 центнер овощ, 140 центнер тэжээлэй корнеплод суглуулагдаһан байна.

Республикын ниислэл хотын хажууда оршодог һэн тула Улаан-Үдын районой ажахынууд городой хүн зоной огородой эдеэгээр хангаха зорилготой юм. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада колхоз, совхозуудай овощ үйлэдбэрилгэ ехээр хүгжөө. Жэшээлбэл, «Искра», «Восход» колхозууд, «Пригородный» совхоз, һуралсал-үйлэдбэриин «Байгал» ажахы овощ ехээр ургуулжа тушаана. Ойн баярта үнгэрэгшэ жэлдэ ажахынуудай луговодууд үбһэ ногооной баян ургаса хуряажа, малдаа тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ абаа. Район дотор гектарай дунда зэргээр 22,5 центнер ургаса хуряагдаа юм. Илангаяа «Авангард», «Советская Россия» колхозуудай, Ивалгын ОПХ-гай, «Байгал» ажахын, Оронгын, Калининай нэрэмжэтэ совхозуудай луговодууд үбһэ ехээр һүрилжэ абаа һэн. Тиихэдэ зарим түрүүшүүл гектарай 50—60 центнер хүрэтэр үбһэ сабшаһан байна.

Нёдондо «Маяк» колхозой гэшүүд хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилжэ тушааха түсэбөө дүүргэхэһээ гадна, малайнгаа тоо толгойе горитойгоор олошоруулһан юм. Тиихэдэ Улаан тугта Улаан-Үдын шубуунай фабрикын коллектив 60 миллионһоо үлүү үндэгэ гүрэндэ тушааһан байна.

Үнинһөө хойшо хоорондоо мүрысэдэг заншалтай һуралсалай-үйлэдбэриин «Байгал» ажахын һаалишад жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 3922 килограмм һү абаа. Мүн Ивалгын ОПХ-гай һаалишад үнгэрһэн арбан хоёр һарын туршада үнеэн бүриһөө 2420 килограмм, «Пригородный» совхоз — 2289, «Восьмое марта» колхоз — 2082, «Авангард» колхоз — 2064 килограмм һү һаагаа.

Һаалиин фермэ комплекснуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Гүрэльбын һүнэй комплексын коллектив эрхимлээ. Эндэхид үнеэн бүриһөө 4018 килограмм һү абаһан байна. Мүн Доодо-Ивалгын комплексдо ажаллагшад яһала амжалтатай.

Үнгэрһэн хугасаа соо хонишод, гахайшад горитойхон илалта туйлаа.

Ажахы дотороо дэлгэрһэн ажалай тэмсэлдэ нэгэнтэ бэшэ эрхимлэдэг Ивалгын ОПХ-гай комбайнер А. Ф. Петровтой һаяхан уулзахадамнай иигэжэ хөөрөө бэлэй:

— Манай механизаторнуудай хоорондо дэлгэрһэн мүрысөөнэй гүрим урдынхиһаа ондоохон. Ажахымнай шэнэ сортын ургамалнуудые тарижа туршадаг, үрэһэ хүрэнгыень элбэгжүүлдэг шэглэлтэй гээшэ. Тиимэһээ хабартаа тарилгын үедэ, мүн ур- [illegible] гаая эмхитэй һайнаар үнгэргэһэндөө шэнэ «бурятская-79» сортын шэниисэ ехээр хурлагаабди гэхэ гү, али гектарай дунда зэргээр 42 центнер ургаса абтаа юм. Тиихэдэ «бурятская-34» сортын шэниисын таригдаһан полиһоо гектарай 26 центнер ороохон суглуулагдаа. Мүн «удыч жулты» сортын обёос сэбэр паар дээрэ тарижа, гектарай 33 центнер ургаса абаа.

Түрүү онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлжэ, туршалгануудые үнгэргэдэг энэ ажахы эрхим шанартай хүрэнгын үрэһэ ороохо ехээр хаажа абаа юм. Иигэжэ өөһэдтөө хүсэд хүрэхөөр үрэһэ амяарлажа хааханһаа гадна, мүн республикын колхоз, совхозуудта худалдахаар 12 мянган центнер элитын сортын үрэһэ хаажа абанхай юм. Дурсагдагша ажахыда таримал ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхын түлөө мүрысөөнэй хэды үргэнөөр ябуулагдадагшье һаань, арга боломжонуудынь гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй.

Эдэ үдэрнүүдтэ туршалга-үйлэдбэриин ажахын механизаторнууд бүхы машина, техникээ түгэс һайнаар заһабарилжа, хабарайнгаа тарилгада бэлдэжэ байнхай. Иигэжэ республикын 60 жэлэй ойн баярта байгша ондо баян ургаса ургуулхын тула эртээнһээ бэлдэнэд.

Районой ажахынуудай һаалишад һү ехээр һаахын түлөө хоорондоо заабол мүрысэдэг. Илангаяа «Восьмое марта» колхозой һаалишадай дунда ажалай тэмсэл онсо эдэбхитэйгээр дэлгэрэнхэй. Эндэхид гээгдэгшэдгүйгөөр ажаллаха гэһэн уряа доро хүдэлмэрилжэ, зорилгоёо бэелүүлээ юм. Мүнөө колхозой һаалишадай дунда даабаряа дүүргээгүй хүн байхагүй. Булта һара, кварталайнгаа түсэб заабол бэелүүлнэ. Мүрысөөндэ үнинэй һаалишад Анна Козлова, Людмила Якимова, Наталья Костылева, Галина Згода, Наталья Бурундукова гэгшэд эрхимлэнэ.

— Манай ажахы һү, овощ үйлэдбэрилхэ гол шэглэлтэй. Илангаяа овощ ургуулха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Огородой эдеэ улам элбэгжүүлхын тула гансашье ургасыень дээшэлүүлхээр шэнэ сортын ургамалнуудые тариха бэшэ, мүн огородишодой, теплицын хүдэлмэришэдэй ажалай журам бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Энэ талаар бидэ ехэ хүдэлмэри ябуулнабди. Овощ ургуулха гээшэ аргагүй ехэ ажалтай, нобшотойхон байдаг. Иимэ хүдэлмэридэ хүн бүхэн хүдэлмэрилжэ бирахагүй гэжэ һанагшаб. Эндэ дүй дүршэлһөө гадна, хүсэл оролдолго хэрэгтэй. Ажахыдамнай теплицын комбинат улам үргэдхэгдэнэ. Даалгагдаһан хүдэлмэридөө эрхимлэгшэд хараа байса олошорно. Бидэ социалис мүрысөө эмхидхэхэдээ, хүмүүжүүлхы үүргэдэнь гол анхаралаа хандуулнабди. Журамаа алдагшадтай, архишадтай залхуу хойрог ябадалтай, хулгайшад, худалшадтай эрид тэмсэхэдэмнай мүрысөөн ехэ туһа хүргэнэ. Саашадаашье мүрысөөгөө энэл замаар үргэлжэлүүлхэбди, — гэжэ «Пригородный» совхозой директор П. И. Шунков хэлээ бэлэй.

Мүнөө үедэ район дотор социалис мүрысөөн республикын 60 жэлэй хүндэлэлдэ зорюулагдаад байна. Байгша ондо 398 мянган центнер ороохо таряан, 2250 мянган центнер хартаабха, 119 мянган центнер овощ хуряажа абаха, мүн 81,5 мянган центнер мяха, 198 мянган центнер һү, 3350 центнер нооһо, 151 миллион үндэгэ үйлэдбэрилхэ зорилго харааланхай. Тиихэдэ ойн баярай байгша ондо гүрэндэ 58 мянган центнер ороохо таряа, 80 мянган центнер хартаабха, 100 мянган центнер овощ, 63 мянган центнер мяха, 168 мянган центнер һү, 4520 центнер нооһо, 144 миллион үндэгэ тушааха уялгаа сүм дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ хэрэгтэй.

А. НАГАСЛАЕВ.

АЖАЛАЙ ЖУРАМ ШАНГАДХАХА

ШҮҮМЖЭЛХЫ ЁҺООР ЗҮБШЭБЭ

Һаяын нэгэ үдэшэ Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнэр олоороо суглараба. Ушарынь хадаа эндэ ажалай болон гүйсэдхэлгын журам һайжаруулан бэхижүүлхэ асуудалаар ветеринарна факультедэй гурбадахи курсын студентнэрэй суглаан болохо байгаа. Ветеринарна факультет институт доторoo эгээн лэ олон студентнэртэй гэжэ тоологдодог. Энэ мүнөө суглараһан гурбадахи курсда ерээдүйн ветеринарна врачнуудай академическа долоон группа тоологдоно. Эндэ группануудай хүтэлбэрилэгшэд, багшанар олоороо ерэнхэй.

Суглаае ВЛКСМ-эй институдай комитедэй секретарь Сергей Цыдыпов нээжэ, факультедэй декан, ветеринарна эрдэмэй кандидат Илья Григорьевич Макальскида үгэ үгэбэ.

—Манай факультедэй гурбадахи курс хадаа юрэнхыдөө муу бэшэ, шэлэһэн эрдэм мэргэжэлээ амжалтатайгаар шудалха дүүрэн арга боломжотой коллектив юм,—гэжэ нүхэр И. Г. Макальский үгэеэ эхилбэ. — Нэн түрүүн, нүхэд, гол зорилго болохо— һуралсалайнгаа хэрэг байдал хаража үзэе. Факультедэй гурбадахи курсда «эрхим» сэгнэлтэтэйгээр һурадаг 24 нүхэд, һайнаар һурадаг 90 хүн тоологдоно. Тиихэдэ 35 хүн хангалтагүй сэгнэлтэтэйгээр һуража, гансашье өөһэдынгөө группануудые гэдэргэ татана бэшэ, мүн факультедэйнгээ нэрэ солые уруунь дарана. Тэдэнэр лэ сессинүүдэй үедэ үгтэхэ ёһотой зачёт, шалгалтануудаа саг сооньтушаажа шаданагүй, тиигэжэ нэгэ-хоёр гү, али хоёр-гурбан предмедүүдээр шалгалта, зачёдуудаа үгөөгүйһөө «һүүлтэй» болоһон студентнэр таһарнагүй,—гэжэ нүхэр Макальский онсолон тэмдэглэбэ.

Һуралсалай жэлэй эхинһээ хойшо факультет дотор ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр хэшээлнүүдһээ гээгдэхэ гү, али оройдоошье ерэхэгүй ушар али олон үзэгдэнэ. Тиигэжэ намарһаа нааша студентнэрэй зүгһөө хэшээлнүүдые хаяһан, тэдэнһээ гээгдэһэн ушар 1216 час болоо.

Факультедэй 235-дахи группын студентнэр һуралсал болон ниитын хэрэгтэ яһала урагшатай байбашье, тэрэнэй зарим гэшүүдэй зүгһөө гүрим журам хазагайруулха ябадал үзэгдөө. Медицинын врачай тамга хулгайлжа, худал справкаар хэшээлнүүдһээ таһарха ябадал энэл группын студентһээ эхитэй. Дурсагдагша группын студент Андрей Туровцевай гэмтэ ябадалые эрид шүүмжэлжэ, һуралсал болон ниитын ажал ябуулгада студентнэрэй эдэбхи хэшээлээ элсүүлэн байха хэрэгтэ һаад тойбо татадаг үзэгдэлнүүдые нюур сахилтагүй энэ суглаан дээрээ элишэлэн шүүмжэлхыень декан нүхэр Макальский студентнэрые уряалба.

Һуралсалдаа муугаар хандажа, архи намнаад, ниитын гүрим журам эбдэһэн студентнэр Абидуев, Домбаров, Хабитуев, Чойжамсуев гэгшэд институдһаа гаргагдаһан байна. Тиихэдэ архидажа, институдайнгаа ниитын байрада гү, үгышье һаа олон зоной ябадаг үйлсэ, талмайнуудаар хэрүүл шууяа үүсхэһэн студентнэрые группын староста Рамазан Сиразиев шангаар шүүмжэлээ. Лекци хэшээлнүүдтэ һаадгүй ябажа, конспектнүүдые бэшэжэ, даабарита эрдэм номоо саг соогоо шудалхын хажуугаар группынгаа, мүн институдайшье ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр манай олонхи нүхэдэй хабаадалсажа байхада, зарим нэгэмнай яахадаа эдэ бүгэдын хажуу тээ үлэнэб,—гэһэн эрид шиидэнги асуудалтайгаар тэрэ сугларагшадта хандажа, тодорхой тобшололтой шүүмжэлэл хэбэ.

Үгэ хэлэһэн, 235-дахи группын староста Л. Шурыгина, институдта орохо бэлэдхэлэй курсын староста Ал. Семенов, студент С. Бадмаева, ВЛКСМ-эй институдай комитедэй секретарь Сергей Цыдыпов, мүн группануудай кураторнууд, багшанар болон эндэхи партийна комитедэй секретарь В. Ц. Будажапов гэгшэд ветеринарна факультедэй гурбадахи курсынхидай хэрэг байдалые сэгнэжэ, дэлгэрэнгы шүүмжэлэлнүүдые хэһэн байна.

Анхан дурлажа шэлэһэн мэргэжэлээ олохоор институдта абтаад, өөһэдынгөөшье, нүхэд болон багшанарайнгаашье, мүн гэртэхинэйнгээшье хүсэлые мүнөө дээрээ хүсэд харюулжа бираагүй муугаар һурадаг, хэшээлнүүдһээ таһаржа, гүрим журам хазагайруулдаг хэдэн студентнэр олон нүхэдэйнгөө урда зогсоод, гэмзэмээ гэмшэн мэдэрһэн үгэнүүдые хэлэжэ, залан заһархабди гэжэ мэдүүлээ.

Намарай ургаса хуряалгын хаһада Бэшүүрэй райондо ажаллажа байһан Буряадай гүрэнэй Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай бүлэг студентнэрые, нютаг дээрээ архинша нүхэдөөрөө һүйдхүүлһэн, хэрүүл шууяа, ама хэлэ татажа доромжолһон гурбадахи курсын студент Снегиревэй хулигаан аашануудай элирүүлэгдэһэн тухай институдай парткомой секретарь нүхэр В. Ц. Будажапов шүүмжэлэн хэлээ. Гадна һуралсалдаа шуналтайгаар хандадаггүй, группынгаа, мүн факультедэйнгээшье ниитын хэрэгтэ хабаадалсадаггүй «уруудаһан урасхал соо» ябаһан А. Туровцевай зүбөөр ябаха замые заажа үгөөгүй 235-дахи группынхидые нүхэр В. Ц. Будажапов гэмнээ.

—Харагты, энэ аудитори 17 мянганһаа дээшэ түхэригэй техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангагданхай. Эдэ бүгэдые таанадай һайнаар һуража, ехэ эрдэм мэдэсэтэй болоод, арадайнгаа ажахые саашадань хүгжөөлсэхэ байһандатнай этигээ хадаа партимнай, гүрэн түрэмнай үгөө гээшэ. Тэрэ этигэл найдабарииень дүүрэн ашаглажа, хүсэдөөр харюулха ёһотойт,—гэжэ нүхэр Будажапов онсолон тэмдэглээ.

Ажалай болон гүйсэдхэлгын журам һайжаруулан бэхижүүлхэ гол асуудалаар зарлагдаһан суглаанай түгэсхэлдэ ветеринарна факультедэй комсомолой комитедэй студентнэртэй хэгдэдэг хүдэлмэриие ВЛКСМ-эй институдай комитет дээрэ хаража үзэхөөр хараалагдаба.

Урда тээнь дурсагдагша институдай һуралсалай туһаламжын хүдэлмэрилэгшэдтэй болоһон суглаан дээрэ ажалай болон гүйсэдхэлгын журам һайжаруулан бэхижүүлхэ асуудалаар олон нүхэд үгэ хэлээ. Тэндэ һуралсалай талаар институдай ректорэй орлогшо нүхэр И. А. Ленецэй элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ органическа бэшэ химиин кафедрын ахалагша лаборант В. А. Бурякина, паразитологиин кафедраһаа О. А. Прокопьева, институдай профкомой түрүүлэгшэ А. Б. Калуженин, парткомой секретарь В. Ц. Будажапов болон кафедрануудай лаборантнууд үгэ хэлэжэ, бии байгаа дутагдалнуудаа элишэлэн, ажалай болон үйлэдбэриин журамые саашадань һайжаруулха тухай Улаан-Үдэ хотын түрүү предприятинуудай эдэбхиие нэгэн дуугаар һайшаан дэмжэжэ байһанаа мэдүүлээ.

Б. ЖАНЧИПОВ,
манай тусхай корр.

ДУТАГДАЛНУУДАА УСАДХАХА

Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат. Мал үүсэлдэг ба гэдэһэ, дотор илгадаг заводой түрүүшын халаанда хүдэлжэ байһан хүдэлмэришэд улаан булангдаа һаяхан суглаа үнгэргэбэ.

Суглаан дээрэ «Ажалай ба үйлэдбэриин журам шангадхаха хэмжээ ябуулгануудые дүүргэлтын ябаса тухай» асуудал зүбшэн хэлсэгдээ. Заводой партийна эхин организациин секретарь Мария Анатольевна Алексеева суглаа нээжэ, заводой директор Георгий Герасимович Санеевтэ үгэ үгэбэ.

—Манай завод комбинат соогоо эгээл томонь болоно, —гэжэ тэрэ хөөрөөгөө эхилбэ. —Комбинадай гаргадаг продукциин ехэнхи хубинь манай заводто хүртэдэг байна. Заводнай нэгэ хэм соогоо хүдэлжэ шаданагүй гэжэ хэлэхэ байнаб. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, республикын олохон районуудай ажахынуудһаа үүсэлэгдэхэ мал тушаан абалгын үедэ энэ хүдэлмэриин график ходо таһалдуулагдана. Энэ ушарһаа бүхэли хахад һара соо продукци гаргангүй, миин байха ушартай бологдоно. Харин һарын хоёрдохи хахадһаа республикын олон колхоз, совхозууд нэгэ доро шахуу мал олоор асархадань үдэр һүнигүй, амаралтын үдэршье хүдэлхэ баатай болодогбди. Түргэн түүхэй гэдэгтэл, тэбдэхэ, яараха ушар гарадаг. Гүрэндэ тушаагдаһан малые удаан барижа тураахагүйн тулада түргөөр үүсэлхэ хэрэгтэй. Энэ асуудал «Бурмясопром» нэгэдэлдэ хэды дахин табигдаһан байха. Теэд ямаршье хэмжээн абтаагүй. Энэ хэрэг мүн лэ ажалай журамда хабаатай гэжэ тэрэ хэлэбэ. «Бурмясопром» нэгэдэлэй хангалгын таһаг манай заводой эрилтые мүүсэ дүүргэдэггүй. Станок, конвейернүүдэй запчасть, ондооошье зарим түхеэрэлгэнүүд дуталдадаг.

Ажалһаа ходо гээгдэхэ, һогтуугаар милицидэ ороходо ушар манайшье заводто үсөөн бэшэ. Һүүлэй 2—3 жэлэй дүнгөөр хүдэлмэриин саг гээхэ ушар нэгэ бага үсөөрөө ороходо болоно. Архидалгатай тэмсэл ябуулха талаар парти, правительствын заабаринуудые дүүргэлтэ болгон, ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ.

Социалис зөөриие үбэршэлхэ, хулгайлха ябадалтай мүн лэ тэмсэл ябуулнабди. Мяха, колбаса гэхэ мэтые хулгайлха ушар үсөөржэ байнхай.

Ажалдаа гарахагүй, ажалһаа гээгдэхэ ябадалтай шанга тэмсэл ябуулагдана. 1981 ондо 258 хүнэй ажалдаа гараагүй дээрэһээ үйлэдбэридэмнай ехэ хохидол ушаруулагдаа. Тэдэнэй барандаа хүдэлмэридөө гараад байгаа һаа, хэды ехэ продукци гаргагдаха байгааб. 1982 ондо хүндэгүй шалтагаанаар 71 хүн ажалдаа гараагүй.

Манайда мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд дуталдана. Комбинадаймнай дэргэдэхи ГПТУ гол шухала мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые һурган бэлдэхэ хүдэлмэреэ һуларууланхай. Ажалай эрхэ байдалай хангалтагүй дээрэһээ залуу хүдэлмэришэд манай заводто удаан тогтоногүй, хүндэ хүшэр, бар хүсэнэй ажал хэхэ дурагүйлнэ. Манай заводто ехэнхидээ эхэнэрнүүд хүдэлдэг. Инженернүүдэй зүгһөө технологическа процесс нягта нарииваар хинан шалгагдажа байдаггүй. Эдэ бүхы дутагдалнууд ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ һаад тойбо татана. Коллектив доторхи хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин һула дээрэһээ, хүдэлмэришэдэй амаралтые зохидоор эмхидхээгүй дээрэһээ түсэбөй дүүргэлтэдэ элдэб бэрхэшээлнүүд тохёолдоно.

Анхан сагта ажалдаа архи уунхай гараха, үгышье һаа, ажал дээрээ архидаха, ажалһаа гээгдэхэ ушар дайралдадаг байгаа һаа, мүнөө тиимэ юумэн огто үгы болонхой гэжэ арһа сортолон илгадаг цехэй хүдэлмэришэн Куприян Кушнарев хэлэбэ.

—Ажалай журам шангадхахын тула бага бэшэ хүдэлмэри манайшье цехтэ хэгдэнэ. Цехтэмнай ехэнхидээ ГПТУ дүүргэһэн залуу басагад хүдэлдэг, эдэнэр түрүүшээр ямаршье журамгүй, өөрынхеэрээ байдаг, хэдэн долоон хоногоор ажалдаа гараншьегүй байдаг хүдхэшүүл олдохо. Тэдэнэй дунда хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулһамнай мүнөө ажалай журам заһаржа байна. Үдэшын һургуулида булта һайнаар һуранад, —гэжэ субпродуктово цехэй мастер Г. Н. Волобуева хэлэбэ.

Манай цехтэ ехэнхидээ эрэшүүл слесареэр хүдэлдэг гээшэ ааб даа. Теэд тэдэнэй ажалдаа гараагүй һаа гү, али архи уугаа һаань, бүхы машина, түхеэрэлгэ зогсоогдохо болоно. Иимэһээ архидаха дуратай слесарьнуудтэй шанга хөөрэлдөөн цехэймнай хамтын суглаан дээрэ болоһон байна.—гэжэ заводой главна механигта мэдэлтэй цехэй ахалагша механик Владимир Александрович Турушев хэлэбэ. —Жэшээнь, манай цехэй слесарь-сантехник В. Ц. Крюков гээшэ удаан саг соо ажалдаа гараагүй, ажалдаа гараашье һаа, архи уунхай ябадаг һэн. Тэрэниие ажалһаань гаргаха гэжэ байтараа нүхэдэй сүүдые зарлажа, шангаар хөөрэлдэһэн байнабди. Мүнөө тэрэ журам эбдэхээ болинхой, архишье уунагүй.

Ажалай журам эбдэхэ ябадалһаа гансахан манай комбинадта аяар 630 мянган түхэригэй продукци дутуу гаргагдаһан байха. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар ёһотой эрхэ байдал тогтоогдоогүй, эмхидхэлэй олон хэмжээ ябуулганууд абтаһаншье һаа, саарһан дээрэ үлэнэ,—гэжэ заводой ажалай ба салин хүлһэнэй талаар инженер Ф. Ф. Емельянов шүүмжэлээ.

Үнгэрһэн жэлдэ 480 тонно колбаса гүрэндэ дутуу үгтөө гэжэ суглаан дээрэ хэлэгдэбэ. Колбаса, пельмень, бэшэ полуфабрикат яахадаа багаар гаргагдааб гэхэдэ, хүдэлмэришэдэй ажалай журам эбдэһэнһээ болоо гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Суглаанда хабаадагшад нэгэн дуугаар тусхай тогтоол баталан абаһан байна.

Н. ХАЗУЕВ.

ХАРЮУСАЛГААЯ МЭДЭРЭН

Людмила Ефремовна Козленкын хүтэлбэрилдэг хэбшэдэй бригада түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг С. М. Кировэй нэрэмжэтэ заводто суурханхай. Тус бригада Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулан, дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ предприяти доторoo түрүүлэгшэдэй тоодо орожо шадаа юм.

— Манай коллектив хоёр жэлэй туршада бригадна подрядай гүримээр хүдэлнэ, — гэжэ бригадир Людмила Ефремовна хөөрэнэ. — Нэгэ коллективтэ хүдэлбэшье, сэдьхэл һанаагаараа, эрмэлзэл бодолooроо амяарланги байһан бригадымнай гэшүүд мүнөө тад һөөргэ хубиланхай. Коллектив доторнай нүхэд ёһоной бата харилсаан байгуулагдаа, хүдэлмэришэдэй харюусалга дээшэлээ, үйлэдбэриимнай журам һайжараа. Тиигэжэ ажалаймнай бүтээсэ эрид дээшэлэнхэй...

Зүб даа, бригадна подрядые шадамараар хэрэглэхэдэ коллективэй урда аргагүй ехэ арга боломжонууд нээгдэнэ гэжэ түрүү дүршэл харуулна. Илангаяа КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй ажалай журам шангадхаха талаар хараалан хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ тон ехээр нүлөөлнэ бшуу. Жэшээнь, хэбшэдэй энэ коллективэй бригадна подрядай гүримээр хүдэлжэ эхилһэнһээнь хойшо тэндэ ажалай журам, ниитын ёһо гүрим эбдэхэ ушар нэгэтэшье үзэгдөөгүй юм. Эндэ бригадирай габьяа ехэ. Людмила Ефремовна үльгэр жэшээ харуулан хүдэлхэһөө гадна, шадамар бэрхэ һурган хүмүүжүүлэгшэ гэжэ предприяти соогоо мэдээжэ болонхой. Имагтал тэрэнэй оролдолгоор, хүтэлбэрилхы бэлиг шадабаряар ажалай энэ түрүү эмхидхэл нэбтэрүүлэгдэжэ, амжалтанууд туйлагдаа ха юм. Гэбэшье коллективэй гэшүүн бүхэнэй, оролдосотой һайнаар, харюусалгаяа мэдэрэн хүдэлөөгүй һаа, ямар амжалта туйлагдахаб даа. Илангаяа ажалай түрүүшүүлые эндэ дурдалтай. Дээдэ гарай мэргэжэлтэн коммунист С. П. Сталидзан, хэбшэд Т. Г. Коробкова, Л. В. Сидорова, С. В. Дашиева гэгшэд үдэр бүриингөө даабариие 110—115 процент дүүргэдэг юм. Мүн залуушуулшье дүршэлтэй бэрхэ хүдэлмэришэдһөө гээгдэхэгүйн тула аһан шадалаараа оролдон хүдэлнэ.

Заводой коллектив республикынгаа алдарта ойдо 60800 түхэригэй аяга амһарта бүтээн гаргаха, хахад жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 1000 түхэригэй продукци худалдаха, түмэр болон эмаль алмаха гэһэн уялгануудые байгша оной эхиндэ абаһан юм. Предприятиингаа коллективэй эдэ уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэ Л. Козленкын даадаг хэбшэдэй бригада горитойхон хубитаяа оруулха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа): бригадир Л. Е. Козленко, хэбшэд С. В. Дашиева, Л. В. Сидорова.

М. С[illegible]УРИНАЙ фототекст.

Совет орон дотор

ТАРИЛГА ЭХИЛЭЭ

РОСТОВ-на-Дону. Наратай дулаан үдэрнүүд боложо, эндэхи механизаторнууд нёдондонойхиһоо долоон хоногоор үрид полидо гараба. Областиин урда ба зүүн районуудай таряашад хэдэн мянган агрегат хүдэлгэжэ эхилээ. Хабарай тарилгые түргэнөөр ба һайн шанартайгаар үнгэргэхэ гэһэн уряа доро тэдэнэр ажаллана.

Дондо 2 миллион гектарһаа дээшэ талмайда хабарай ургамалнууд таригдаха байна. Энэнь урдынхиһаа һуурагүй ехэ болоно. Техникын таһалгарлагүй һайн хүдэлмэри хангаха, комплексно отрядуудта нэгэдүүлэгдэһэн сеялкын агрегадуудые үргэнөөр хэрэглэхэ юм.

Хэхэ хүдэлмэриин ехэшье һаань, Миллировскэ райондо тарилгаа 80 час соо үнгэргэхые шиидэнхэй. Эндэхи таряан ажалай бригадануудай ехэнхи хубинь ажахын тоосоондо оруулагданхай юм. Районда хабарай тарилгын хүдэлмэридэ 300 гаран механизатор дуталдана. Тарилгын бусад участогуудай таһалгаряагүй хүдэлмэри хангахын тула үшөө мянга гаран хүн хэрэгтэй. Тиибэшье городһоо мэргэжэлтэдые хабаадуулангүй, хоёр халаанай хүдэлмэри эмхидхэхэ гэжэ эндэ [illegible] Нютагай Соведүүд эмхидхэлэй ехэ ажал хэбэ.

Үнгэрһэн намартаа ган гасуур, үбэлэй ба хабарай һаранuудта шииг нойто багатай байгаашье һаань, 8 миллионһоо бага бэшэ тонно ороохо суглуулха зорилго Доной таряашад урдаа табинхай.

СҮЛ ГУБИИН АГРОКОМПЛЕКСНУУД

АШХАБАД. Туркменистанай баруун хубидахи Казанджинска тала ногоон оазис болгогдожо байнхай. Һаяхан «Главкаракумстройн» мелиораторнууд һайжаруулагдаһан 300 гектар газар хүдөө ажахыда үгтөө.

Эдэнь Кизыл-Арватска агропромышленна комплексын 5 ажахын нэгэнинь болохо «Ленинизм» совхозой шэнэ газар болоно. Угай хонишод шэнэ газар дээрэ тэжээлэй ургамалнуудые тарижа ургуулха юм.

1100 километр утата Каракумай каналай оршондо шэнэ оазис байгуулга хадаа сүл губи газарые ашаглан хэрэглэхэ ехэ программын хубинь болоно. Эртэ урданһаа хойшо мал [illegible] байранууд бодхоогдоно.

Каракумай каналай оршондо 17 агропромышленна нэгэдэл хүдэлнэ. Тэдэнэр Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Мүнөө жэлдэ 11 мянган гектар шэнэ газар тэдэндэ дамжуулагдаха юм.

ХАБАРАЙ АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД

ВОЛОГДА. «Россия» совхозой ажалшад үрэһэ хүрэнгэеэ лазерна элшээр болбосоруулжа дүүргээ. Үрэһэ хүрэнгэ тарилгада ингэжэ бэлдэхэдэнь, түргөөр бултайдаг, ургасын эдэшэхэ болзор түргэдэдэг байна. Хара бэшэ хүрьһэтэй нютагуудай [illegible]

ДАХАХА УДАНДАМНАЙ:

бүлэглэлнүүд- хабадаггүй дай хүтэлбэ- рэдэй конфе- ампучиин бо- айдал дерна дайнай е сараха дэб һонин

•ТАСС•АПН•
ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮҮН БОЛОНОБ
•ПРЕСС-БЮРО•

Н НИИСЛЭЛ ХОТО- аһуугшадай, тэрэнэй д айлшадай зүрхэ дурасхаалда март рдохи недели удаан мартагдахагүйл. Уша- 5 гэхэдэ, бүлэглэл- баададаггүй оронуу- үүдэй ба правитель- толгойлогшонорой ференцидэ хабаадаг- хото угтан абаа үдаар, транспарант- бадма линхобо сэ- ьбэнүүдээр хүрээ-дүүлээ һэн. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронууд эб найрамдалай түлөө тэмсэхэ, социально-экономическа хүгжэлтые бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй байһанаа үшөө дахин харуулба.

Индиин премьер-министр, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүйшүүлэй хүдэлөөнэй түрүүлэгшэ Индира Ганди конференци дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: Манай хүдэлөөндэ арсалдаа хёмороной гарахые хүсэгшэдэй һоо хойшо эб найрамдалай ба буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэлэй темэ Делидэхи конференци дээрэ гол һуури эзэлжэ, удаань тэрэнэй түгэсхэлэй документнүүд дотор согсологдоһон байгаа. Олон арбаад гүрэнүүдэй президентнүүд, премьер-министрнүүд үгэ хэлэхэдээ, «хизаарлагдаһан» ядерна дайн, шэнэ оронуудые, районуудые сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадуулха талаар США-гай ябуулганууд, тэндэ сэрэгэй-стратегическэ баазануудые барилга, бэеэ даа-һан гүрэнүүдтэ ядерна буу зэбсэг баалалтаар худалдалга гэхэ мэтэ ябуулгануудые буруушаан шүүмжэлһэн байгаа. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүйшүүлэй хүдэлөөн национальна бэеэ даа-һан байдалай түлөө, эрхэ сүлөөгэй түлөө, эб найрамдалай түлөө, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө, али алиндань ашатай туһатай уласхоорондын харилсаанай түлөө тэмсэдэг юм гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ.

ДЕЛИДЭХИ ХУРАЛДААНАЙ АМЖАЛТА

«7» гэһэн тоо дээ- найрамдалай һүлдэ гулабхаа шубуунай сын зурагдаһан кон- н гэршэ тэмдэгүү- мэглэгдэһэн үйлсэ- һайхан, һайндэрэй байба. Бүмбэрсэг бухы заха булангууд- з ерэһэн делегадуу- инхид хүндэмүүшэ угтаба. Сагай ула- наартай зохид бай-урмысынь хухалбабди. Магад, бидэ бүхы асуудалнуудаар ниитэ нэгэн һаналтай бэшэшье һаа, эб найрамдалай түлөө, хүгжэлтын түлөө, бүхы оронуудай ба арадуудай хоорондо адли тэгшэ байдал хангахын түлөө хамтаараа тэмсэхэ ёһотойбди.

1979 ондо Гаванада, 1976 ондо Коломбодо, 1973 ондо Алжирта, 1970 ондо Лусакада, 1964 ондо Каирта, 1961 ондо Белградта үнгэргэгдэһэн конференцинүүдтэл адли, 1983 ондо Делидэ зарлагдаһан конференци хүдэлөөнэй шата болоһон юм. Тэрэнэй гол ёһонууд батадхагдаһан, шэнэ зорилгонууд хараалагдаһан байгаа. Колониальна дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөрһэн хэдэн арбаад залуу шэнэ гүрэнүүдэй бии болоһонһоо уламжалан, тогтоогдоһон энэ хүдэлөөнэй хүгжэлтын үг удхаар, зорилгонуудаар тэдэ тодорхойлогдонхой. Тиигэжэ бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүйшүүлэй хүдэлөөнэй гэшүүд 25-һаа 100 хүрэтэрөө ургаһан байна. Империализмын ба шэнэ түхэлэй колониализмын хүсэнүүдэй харата ябуулгануудаа үргэлжэлүүлжэ байха үедэ эрхэ сүлөөгөө, бэеэ даа-һан байдалаа хамгаалхадань, тэдэнэртэ туһална, дэлхэй дээрэ политическэ хараа шэглэлээ, үүргээ бэхижүүлхэдэнь дэмжэнэ.

Делидэхи хуралдаанай онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, тэрэ уласхоорондын тон орёо түгшүүриилтэй байдалда болоһо үнгэрөө. Холбоото Штадуудай эзэрхэг түримхэй политикаяа үргэдхэһэнһөөнь уламжалан, ядерна дайнай аюул улам һүжэржэ байна.

Эгээл тиимэһээ түрүүшын үдэр-

конференциин ху- э үдэрнүүдтэ бүхы хүнүүдэй анхаралаа андуулаа гээшэ һаань, дэхи уужам салуу, ид «Вигьям Бхаван» ондо бүхы һанал бо- биһан байгаа. Эндэ- изионно камеранууд ай гол үйлэ хэрэ- үхы Инди соогуур, холо саагуур дам- эн. Хажуудахи бай- ь байрлаһан хэблэлэй шинканууд, телетай- р, һүнигүй хүдэлжэ, хүдэлмэри тухай дые дэлхэйн бүхы хойнуудта эльгээһэн л түлэб эдэнь конфе- ябасые, тэрэнэй дүн- үбөөр харуулһан ма- д байгаа. Зүгөөр ференциин хүдэлмэриие үлжа, худал хуур- аруулхые оролдог- олдобо. Жэшээлхэдэ, үүдтэ хабаадаггүй- хүдэлөөнэй империа- колониализмда зү- а удхые Делидэхи ай батадхахадань, «Файнэншл таймс», «Экo», Холбоото й «Нью-Йорк таймс» дэй репортернууд. шэд дураа гутан мэ-

диин океанда конференцидэ хабаадагшад гол анхаралаа хандуулжа, тэндэхи байдалые гуримшуулан шиидхэхые оролдоһон байна.

Хёмороо зүришэлдөөтэй газарнуудта, нэн түрүүн Дүтын Зүүн зүгтэ, Түбэй Америкэдэ, Африкын урда хубида, Ин-

Сальвадорой амгалан тайбан хүнүүдые мүрдэн мүшхэлгэ, американ «зүбшэлшэдэй» хүтэлбэри доро, тэдэнэй хабаадалгатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһан ябуулганууд, Никарагуада эсэргүү зэбсэгтэ ябуулганууд, Кубые, Гренадые, Суринамые хашалта харшалалтанууд—эдэ бүгэдэ Холбоото Штадуудай политикын үрэ дүн болоно. Бэеэ даа-һан байдалтай Африкын гүрэнүүдтэ зүрюу харша үгэсөөнүүдые Вашингтон үүдхэжэ байнхай.

Вашингтон Индиин океаниие түни түбшэн бэшэ болгоно. Маврики гүрэнһөө хуули бусаар булимтаран таһа дүүрэжэ абаад, Диего-Гарсия аралые сэрэгэй ехэ бааза болгонхой.

Американ империализм хадаа арадуудай эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даа-һан байдалай гол дайсан болоно, адли тэгшэ эрхэтэй харилсаа тогтоолгодо һаад тойбо ушаруулна гэжэ Делидэхи хуралдаан дээрэ эрид буруушаагдаһан байгаа. Хүгжэжэ байгаа оронуудые үгырүүлхэ гэжэ оролдодог империалис монополинууд хатуу шангаар шүүмжэлэгдээ.

Энэ хуралдаанай һүүлээр үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ И. Ганди конференциин дүнгүүдые согсолходоо, тэрэ амжалтатайгаар дүүрээ гэжэ тэмдэглэһэн байгаа. Энэнь тобшохоншье һаа, тон зүб сэгнэлтэ мүн.

Ю. РОМАНЦОВ,
ТАСС-ай тусхай корр.
Дели.

«...АМГАЛАН БАЙДАЛ ХЭРЭГТЭЙ»

КАМПУЧИИН Арадай Республика тухай баруунай номнол ямар элдэб эсын юумэ хөөрэнэгүйб даа! Кампучида хүнэй эрхэ хаһагдана, шэнэ засагай үедэ арад түмэнэй хэтэ үеын соёл болбосорол хосороон һалгаагдана, үнгэрхэдөө энэ районой бусад оронуудта аюул тохёолдуулагдана гэжэ «Сүлөөтэ Европо», «Голос Америки» ба бусад радиостанцинуудай шэнжэлэгшэд, буржуазна газетэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд баруунай оронуудай олониитэдэ али болохоор ойлгуулхые оролдоно. Тиихэдэ Кампучиин ажалшадта эсэргүүгээр уласхоорондын империализмын үүдхэжэ байдаг һүйдхэлтэ ябуулганууд тухай юушье дурдадаггүй байһаниинь ойлгосотой.

Бодото дээрэ хэрэг байдал тад ондоо байна. Кампучиин Арадай Республикаһаа ЧССР-тэ байдаг онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд Фанг Сарет Прагада энээн тухай журналистнуудта иигэжэ хөөрэһэн байгаа.

—Кампучиин арад амгалан тайбанаар ажаһуухые хүсэнэ, — гэжэ элшэн сайд мэдүүлбэ. — Зохёон байгуулхы ажалаа хэхынь тула тэдэнэртэ эб найрамдал хэрэгтэй. Орон дотор арадай засагай тогтоогдоһонһоо хойшо үнгэрһэн дүрбэн жэлэй турша соо ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулхын тула ехэ юумэн хэгдээ. Геноцидай политика бэелүүлһэн полподойхид орон доторхи байдалые сайхабтар хүндэ хүшэр, үгытэй ядуу болгоһон байгаа. Тиимэһээ бүхы юумэ шэнээр эхилхэ ушартай болобо. Дүрбэн жэл ехэ саг бэшэ, гэбэшье энэ үе соо Кампучиин арадай шэн сабьлата ахалай ашаар арадай ажахын олохон һалбаринуудта ехэ амжалтанууд түйлагдаһан байна.

Советскэ Союзай, Чехословакиин ба бусад аха дүү оронуудай үнэн зүрхэнһөө туһалһанай ашаар эды ехэ амжалтанууд түйлагдаа. Али бүхы һалбаринуудта орёо зорилгонуудые бэелүүлгэдэ ханинарнай туһалһан байгаа. Жэшээнь, Советскэ Союзай туһаламжаар баригдаһан политехническэ институт һаяхан Пномпеньдэ нээгдэбэ. Мүнөө эндэ 500 студент һурана. Медицинскэ хангалгые эмхидхэхэдэнь, Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд Кампучида ехэ туһаламжа үзүүлһэн байгаа. Чехословакиин мэргэжэлтэд арадай ажахын шухала зорилгонуудые шиидхэхэдэнь туһална. Электростанцинууд болон автомобильна покрышкануудай заводые шэнэдхэн һэльбэлгэдэ Чехословакиин инженернүүдэй, хүдэлмэришэдэй хабаадалсажа байһан тухай хэлсээн баталагдаа.

— Арадай Кампучиин ажалшад ехэ түсэбүүдтэй юм, — гэжэ Фанг Сарет хөөрэнэ. — Гэбэшье гадаадаһаа саг үргэлжэ аюул усалай тохёолдуулагдажа байһан оршон байдалда тэдэниие бэелүүлхэ ушартай болонобди. Манай амгалан тайбан ажалда һаад тойбо татахын тула империалис бүлэгөөрхид бүхы юумэ хэнэ. Тэдэнэр орон доторой хархис этэгээдүүдые дэмжэнэ, Таиландтай хилэ дээрэ һүйдхэлтэ ябуулганууды үүдхэнэ. Жэшээнь, нёдондо жэл Таиландын газар дайда дээрэһээ Кампучиин хилэ шадарай районуудые ехэ буугаар 150 шахуу буудаһан, Таиландын сэрэгэй судонууд НРК-гай мэдэлэй уһа руу 650 дахин нэбтэрэн ороһон байгаа.

Тиигээшье һаань, Кампучи эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые гаргана гэжэ зарим нэгэн гэмнэхые һэдэнэ. Революционно түйлалтануудаа хамгаалхадань, Кампучиин ажалшадта туһалжа байһан Вьетнамай Социалис Республикын сэрэгүүдые манай газар дайда дээрэһээ гаргаха эрилтэ табина.

— Уласхоорондын байдалай орёо түгшүүриилтэй байлгаар, ядерна дай үүдхэхэ зорилготой империалис хүсэнүүдэй һэдэлгэнүүдээр арадай Кампучиин ажалшад һанаагаа ехэтэ зобоно, — гэжэ НРК-һаа ЧССР-тэ байдаг элшэн сайд үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. — Эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудтай хамта бидэ дайн дажарһаа манай дэлхэйе аршалан хамгаалхын түлөө тэмсэнэбди, Советскэ Союзай эб найрамдалта шэнэ үүсхэлнүүдые дэмжэнэбди, тэдэниие бодотоор бэелүүлхын түлөө оролдохобди.

Николай МОИСЕЕНКОВ,
АПН-эй корр.

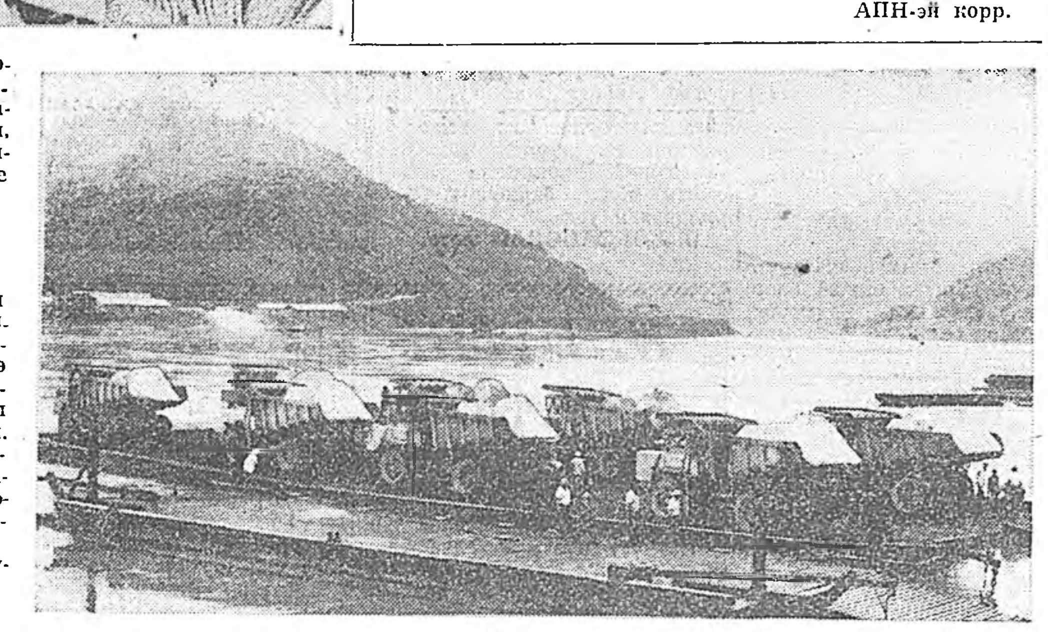
ИРАГАЙ Республика дотор һуралсалые хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдадаг. Түлөөһэгүй һуралсал, бусад хэмжээнүүд республика дотор һурагшадай тооe олошоруулха арга олгоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ирагай һурагшад.

* * *

СРВ. Гидроузелай гол барилгын хүдэлмэриин эхилһэн тухай шанга тэһэрэлгын гурбан жэлэй урда тээ Хара мүрэнэй эрьедэ болоходонь, хаалтын үе үшөөл холо шэнгеэр һанагдаа һэн. Мүнөө асари ехэ хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд элеэр харагдана. Зүүн эрьедэнь шэнэ город урган бодожо байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хара мүрэнииe хаажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ДАМАСКЫНХИДАЙ НУГАРШАГҮЙ ЗОРИГ

Ливанай ба Сириин ниислэл хотонуудые холбодог гол харгын хожуу талада Бекаа нуга голдо ажабайдал зогсошоһон шэнгеэр үзэгдэнэ. Тойроод хооһон, абла аниргүй. Баруун захын Захр алб-Бейда гэжэ дабаанай саана Бейрут оршодог. Харин зүүн талын үргэлжэ хада ууланнуудай саана, эндэһээ хэдэн арбаад километртэ Дамаск оршодог. Нуга голдо малтагдаһан һубэнүүд Ливанда амгалан байдал хангаха подразделенинүүдые, гол түлэб Сириин частьнууд болон Израилиин сэрэгүүдые тусгаарлан һалгаадаг юм.

Мүнөө Бекаа гол түби дэлхэйн эгээл аюул ехэтэй газар болонхой. Эндэ булимтарагшадай танкнуудтай шанга байлдаанууд бүри һаяхан болоожо байгаа һэн. Сэнхир огторгойдо агаарай тулалдаан болоо. Мэргэнээр түдагдаһан Израилиин танкнууд болон самоледууд һаяхан лэ шатажа байдаг бэлэй.

Зүгөөр Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүл энээнһээ һургаал абаагүй. Һүүлэй үедэ булимтарагшад нэмэлтэ сэрэгүүдые, элдэб зэбсэг хэрэгсэлнүүдые иишэ асаржа, Сириин сэрэгүүдтэ дүтэ шадар байрлуулна. Ливанай правительстватай хөөрэлдөө хэжэ байһан аад, Ливанай эзэмдэгдэһэн хубида израилиинхид сэрэгээ бэхижүүлнэ. Эзэрхэг түримхэйшүүл хадалиг Барук райондо электронно тухеэрэлгэнүүд болон радарнуудые тодхоно. Өөһэдынь заабаряар хүдэлдэг майор Хаддадай «этигэмжэ түлөөлэлгые» үргэдхэхэ зуураа Израилиин сэрэгэй засагаархид Ливанай урда хубида булимтаран эзэмдэлгын засаг тогтооно.

Сэрэгэй бэлэдхэлнүүдэй хажуугаар Дамаскые айлган һүрдөөхэ зорилготой заналтанууд хэгдэнэ. Бегинэй кабинедтэ һаяхан болоһон хубилалтанууд хадаа Нил мүрэнһөө Евфрат хүрэтэр хилэнүүдтэй «Агууехэ Израиль» байгуулха түсэб бодото дээрэнь бэелүүлхые эрмэлзэдэг Тель-Авивай зонхилогшодой булимтахы шэнжэтэй хараа бодолдо ямаршье нүлөө үзүүлнэгүй.

«США-гай ехэ хани» Моше Аренс гэгшые Израилиин оборонын министрэй тушаалда томилһон ушарые һайн юумэн бэшэ гэжэ Дамаскда хэлсэнэ. Энээнэй удаа Америкын талаһаа үзүүлэгдэдэг сэрэгэй болон финансын туһаламжа улам ехэ болохо гэжэ эндэ тоолоно. Энэ туһаламжань 2,5 миллиард долларто хүрэнхэй. Хүршэ араб гүрэнүүдтэ, илангаяа Сиридэ харша эзэрхэг түримхэй гэмтэ ябуулгануудаа Тель-Авивай үргэлжэлүүлхэдэнь, бүри аятай һайн болохо бшуу. США-гай бэелүүлдэг хараа шугам энэ райондо амгалан байдал хангалгада гансал һаад ушаруулна гэжэ САР-ай президент Хафез Асад һаяхан онсолон тэмдэглэһэн байна. — Америкынхидэй хизааргүй ехэ туһаламжа Израильда үзүүлдэг байһаниинь эзэрхэг түримхэйшүүлэй хүсэ нэмэдэг, һанаашалгануудаа бэелүүлхэбди гэһэн этигэл найдабари түрүүлдэг юм. Мүнөө Дамаскда түни түбшэн байдалтай. Дайсадта харюу үгэхөөр, гансал өөрынгөө эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые бэшэ; мүн Ливанай дулдыдангги бэшэ байдалые хамгаалхаар дамаскынхид эрид шиидэнхэй. «Ливан хадаа аха дүү араб орон болоно. Тиин тэрэнэй амгалан тайбан, дулдыданги бэшэ байдалда аюул тохёолдуулха гээшэ Сиридэ уршаг тойбо тохёолдуулһантай адли юм. Нюуса далдаар хэлсэжэ, Ливанай ерээдүйе тодорхойлхо гэһэн баримтые бидэ зүбшөөнэгүйбди» гэжэ САР-ай гадаадын хэрэгүүдэй министр Абдель Халим Хаддам ороной Арадай соведэй урда һая үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ һэн.

Энэ нютагта бата ба зүб зүйтэй амгалан байдал тогтоохын тула Сириин Араб Республика тэмсэлээ үргэлжэлүүлхээр бэлэн гээд министр тэмдэглэбэ. «Энэ тэмсэлдээ гансааран бэшэбди гэжэ мэдэнэбди. Хани барисаата Советскэ Союз түрүүтэй социалис лагерь, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй гүрэнүүд, газар дэлхэйн бүхы үнэн сэхэ хүнүүд бидэнэй талада ха юм» гээд тэрэ саашань мэдүүлээ.

Валентин ЧЕМОДИН.

СЭД ДҮҮРЭНЭЭР ҺАЙШААНА

А. Социалис оронуудай Коммунис ба хүдэлмэ- партинуудай ЦК-нуудай секретарьнарай мартын да Москвада болоһон зүблөөнэй дүнгүүдые КПЧ- ай Президиум һайшааба.

толилогдоһон мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэһэнэй КПЧ-гэй ЦК-гай Президиум зүблөөнэй хүдэлмэ- нүүдые үндэрөөр сэгнэнэ, эдэ бүгэдэ аха дүү дай харилсаанай улам гүнзэгыржэ байһые элир- аруулна.

Н-БААТАР. МНРП-гэй ЦК-гай Политбюро засе- рээ ЦК-нуудай секретарьнарай Москвада боло- ён тухай мэдээсэлые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, дүнгүүдые һайшааһан байна. Зүблөөнэй шиидхэ- хадаа тэдэнэй гадаадын политикые бэелүүлхэ, дань ашатай туһатай харилсаа холбоое хүгжөө- тэ социалис оронуудай Коммунис ба хүдэлмэри- ртинуудай оруулдаг шухала хубитые элирхэйлэн гэжэ тэмдэглэбэ.

ФИНЛЯНДИИН КОМПАРТИИН ЦК-гай ПЛЕНУМ

КИ. Финляндиин ЦК-гай пленум эн- үнгэргэгдэһэн пар- һунгалтын дүнгүү- энһээ үндэһэлһэн зорилгонуудые тэрэ зөө. КПФ-эй түрүү- ко Каяноя энэ асуу- дхэл хэбэ. шэнэ правительст- дхэхэ тухай болохо- хөөрэлдөөнүүдтэй уулан, правительст- үлхэ программа ту-шаа КПФ-эй тодорхой дурадхалнуудые пленум һайшаагаа.

Финляндиин Компартиин ээлжээтэ XX съездые 1984 оной майн 25—27-до зарлаха гэһэн шиидхэбэри КПФ-эй ЦК-гай пленум баталан абаба.

Хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалха тухай 1948 ондо баталагдан абтаһан совет-финляндиин договорой 35 жэлэй ой тухай мэдүүлгэ, эмхидхэлэй асуудалнуудаар хэдэн шиидхэбэри абтаһан байна.

ССИ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

АРЕСТ. Румыниин Социалис Республикын Ехэ льна суглаанай сесси эндэ дүүрэбэ. 1983 оной нэ- кварталда ороной социально-экономическа хүг- түсэбые дүүргэхэ тухай СРР-эй Министрнүүдэй элидхэлые, экономикын бүхы һалбаринуудта бүтээсэ, ажахые эрхилэлгын ашаг үрые дээшэ- хэмжээнүүдые депутадууд зүбшэн хэлсээ.

правительствын премьер-министр К. Дэскэлеску хэбэ. Хэдэ хэдэн хуулиин проектнүүд зүбшэн жэ, һайшаагдаһан байна. РКП-гэй Генеральна рь, СРР-эй президент Н. Чаушеску болон респуб- бусад хүтэлбэрилэгшэд сессиин хүдэлмэридэ даба.

ЗҮРХЭ СЭДЬХЭЛЭЭ ҮБДЭЖЭ...

«АНТОНОВОЙ ХЭРЭГ» гэдэгһээ уламжалан, Болгарида харша ябуулгын һүүлэй үедэ улам үргэдэжэ байхадань, би уран зохёолшо ба НРБ-гэй эрхэтэн һэн тула һанаа амар байжа шадахагүйб. Угайдхадаа залуу наһанаймни аятай зохид дурсалганууд болон зохёохы түсэбүүдтэймни холбоотой орондо—Италида иимэ ябуулга үүдхэгдэжэ эхилээ бшуу.

Итали ошохынгоо урда тэд тэрээн тухай олон юумэ уншаа һэм. Итальян хэлэ мэдэдэггүй байгааб. Тиимэһээ минии түрүүшын дурсалганууд дуугардаггүй фильмын кадрнуудые һануулдаг. Хожомынь би Италиин уран зохёолшодтой, сценари бэшэгшэдтэй, киногой ба телевидениин режиссернүүдтэй, журналистнуудтай, уран зурааашадтай суг хүдэлхэ азатай байгааб. Тэдэниие нүхэдни гэжэ тоолодогби, хэзээдэшье айлшалжа ошоходомни болохо.

Түрүүшынхеэ Итали ошоһон сагһаамни хойшо хори гаран жэл үнгэрөө. Тиин арбан табан жэл би итальян ханинартай хүдэлөөб. Түрүүшын уулзалгануудай үедэ үхибүүднай бага һэн, мүнөө ехэнүүд болонхой. Тэрэ үедэ хамтаараа түсэбүүдые зохёодог һэмди, зүгөөр тэдэнэймнай үсөөхэниинь бэелүүлэгдээ. Теэд бидэ олон жэл хэһэн хүдэлмэри тухайдаа хэзээдэшье шаналдаггүйбди, юуб гэбэл, хоёр арадые холбодог хүүргын тулгада үшөө нэгэ шулуу табибабди гэжэ тоолодогбди. Харин тиимэ хүүргэ бариха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ даа. Эдэ бүхы жэлнүүдэй туршада ямар нэгэ һайн юумэн тухай һанаандаа оруулха гээ һаа, Римэй үйлсэдэхи урданай һандархай, хяа бута бууһан барилга болон дэлгүүрнүүдэй хажуугаар итальян нүхэртэеэ зэргэлээд ябадагаа һанадаг бэлэйб...

Гэбэшье һаянай Итали тухай һанахадаа, эльгэ зүрхөө үбдэдэг болооб. Болгариин эрхэтэн, Болгариин «Балкан» гэжэ авиакомпаниин эмхиин алба хаагша Сергей Антонов хуулитаар гэмнэгдээгүй аад, түрмэ шоронДо тамалагдан хаагдана. Иоанн Павел II папын ами наһанда хоро хүргэхые Антонов һэдээ, «Болгариин зүбшэлөөр» энэ һэдэлгэ эмхидхэгдэһэн байгаа, Италида ба баруунай бусад хэдэн оронуудта үзэгдэдэг алалта хюдалга эдэ оронуудтахи байдалһаа шалтагаалдаггүй, харин ондоо тээһээ, социалис оронуудһаа үүдхэгдэдэг гэжэ хардаһан, гүрдэһэн хоёр «һанамжа» олониитын дунда дэлгэрүүлхэдэнь, Сергей Антоновые барижа хааһан ушар зохид шалтагаан боложо үгөө бшуу.

...Би түүхэшэн болохо хүсэлтэй ябаһан аад, зүгөөр түүхэтэ романуудай автор болоһон байнаб. Итальян ханинартай хамта гол түлэб түүхын темэнүүдые шэнжэлдэг байгааб. Славянуудай соёл культурада зорюулагдаһан арбан серитэй манай хамтын телевизионно фильм дүүргэгдэхэ болоо. Минии бэшэһэн «Час выбора» гэжэ романиие экран дээрэ кино болгохо һанаатайбди. Славян гайхамшагта гэгээрүүлэгшэ Константин-Кирилл Философой Римдэ үнгэргэһэн һүүлшын үдэрнүүд тухай хөөрэхэ хүсэлтэйбди. Константин-Кирилл Философ өөрынгөө бидэнэй һанаае тамалдаг асуудалнуудта харюу үгэхые туршаһан юм. Рейхстагые галдаһан тухай, Лейпцигскэ сүүдлэлгэ тухай фильм режиссер Карло Лидзанитай хамта мүнөө болотор үшөө зохёожо табяагүй байһандаа илангаяа ехээр шаналнаб. Антонов гээшэмнай Димитров бэшэ, харин 1983 оной Италиин 1933 оной Германи бэшэ байһаниинь ойлгосотой. Зүгөөр мүнөө үүдхэгдэжэ байһан ушар удхагүй ябуулга табяад жэлэй саада тээхи зэбүүн үе сагые, Георгий Димитровэй һэргылэлгые һануулна.

Би уран зохёолшо һэн тула хүнүүдэй хоорондоо харилсадаг хэрэгсэлые — үгые хододоо сэгнэдэгби. Хүнүүдэй эб эесые таһалхын тула үгэ хэрэглэжэ байхада, бидэ дуугай байха ёһогүйбди.

Би юрист байһан хүм. Антоновой хэрэг тушаа хэлэхэ болоо һаа, һэжэг түрэмөөр ямаршье баримтын үгы байхада, хэтэрмэ ехээр үлүү гарана бэшэ аал? Антоновые гэмэлхэ, гэмнэхэдээ бүхы Болгариие гэмтэй болгоходонь, айхаар байна. Манай орон дотор арадуудай хоорондо үһөө хяһаа нэхэхэ, арадуудые эб эегүй болгохо зорилготой, номнол ябуулха гээшэ хууляар хоригдонхой юм.

Антон ДОНЧЕВ,
болгар уран зохёолшо,
Димитровскэ шангай лауреат.

(Софи-пресс—АПН).

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭНЭ

„ДЭЛХЭЙН ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлдэ 1983 он шиидхэхы жэл болохо юм гээд ходо хэлсэдэг, Швейцаридахи эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөөнэй (ШДМ) национальна комитедтэ ороһон мэдээнүүдые хаража үзэхэдэ, ойрын һаранyудта олохон оронуудта дайн дажарые буруушааһан шэнэ ехэ хүдэлөөн эхилхэ ёһотой. Швейцариин эб найрамдалай түлөө хүдэлөөндэ хабаадагшад ажал ябуулгаяа баһал эдэбхижүүлнэ, Баруунай ба Зүүнэй оронуудай нэгэн адли үзэлтэй хүнүүдтэй холбоо барисаагаа бэхижүүлнэ».

Базельдэ ШДМ-эй штаб-байшанда уулзахадаа, ШДМ-эй национальна комитедэй президент Ганс Штеблер намда иигэжэ хэлээ һэн. Франциин болон ФРГ-гэй хилэ дээрэ оршодог Швейцариин энэ томо промышленна түбһөө НАТО-гай тон дүтын ядерна баазанууд хүрэтэр оройдоол хэдэн арбаад километр болодог. «Ядерна боошхотой» зэргэлээд ажаһуухада швейцариинхидта аятай бэшэ байна.

Ажал ябуулгануудайнгаа хэмжээгээр манай эмхи НАТО-гай хэдэн оронуудта дайе буруушааһан хүдэлөөнһөө булигдадаггүй юм гээд Ганс Штеблер тэмдэглэнэ. Хүдэлмэришэд, алба хаагшад, интеллигенци, студентнүүд, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, санаартан энэ хүдэлөөндэ хабаададаг юм.

Баруун Европодо американ шэнэ ядерна ракетэнүүдые тараан тодхуулхагүйн түлөө, бүгэдэ ниитээрээ буу зэбсэгээ хуряахын түлөө тэмсэлдэ олониитые элсүүлхэ гээшэ гол зорилгомнай болоно гэжэ ШДМ-эй национальна комитет тоолодог. Ойрын һаранyудта хэдэн ехэ ябуулганууд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Апрелиин 4-дэ Франциин болон Баруун Германиин тэмсэлшэдтэй хамта швейцариинхид гурбан ороной газар дайда дээгүүр эб найрамдалай жагсаал үнгэргэхэ юм.

—Манай Базельдэ тус жагсаал эхилхэ, удаань жагсаалда хабаадагшад Франциин хилэ шадарай нютагуудаар үнгэрөөд, ФРГ хүрэхэ байна. Баруун Германиин газар дээрэ американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые тараан тодхуулхагүйн түлөө тэмсэл шиидхэхы шатадаа орожо байнхай. Тиигэжэ бидэ ФРГ-гэй эб найрамдалта хүсэнүүдые дэмжэдэг байһанаа батадхахабди. Бүгэдэ ниитын эб найрамдалай хуби заяанай түлөө манай арадуудай һанаагаа зобожо байһые харуулха, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряахын тула үрэ нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абаха эрилтэ табиха зорилготойбди.

Зундаа, үгышье һаа намартаа швейцариинхид Цюрих хотоһоо Женевэ хүрэтэр хоёр долоон хоногой эб найрамдалай жагсаал эмхидхэхые хараална. Женевэдэ совет-америкэн хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг США-гай ба СССР-эй делегацинуудта Швейцариин эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй бэшэгые тэдэнэр барюулха байна.

ШДМ-эй национальна комитет эб найрамдалай тала баригшадай уласхоорондын хэдэн ехэ хуралдаанда делегадуудаа эльгээхэ юм. Прагада үнгэргэгдэхэ эб найрамдалай болон ядерна дайн байлдаагүй ажабайдалай түлөө бүхэдэлхэйн конгрессто 30 шахуу хүнһөө бүридэһэн Швейцариин делегаци хабаадаха.

Швейцариин эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэд «Унзере вельт» газетээ гаргахын тула ехэ оролдолго гаргадаг юм. Буу зэбсэг хуряаха асуудалаар СССР-эй ба США-гай баримталдаг хараа бодолтой уншагшадые танилсуулжа, үнэхөөрөө хэн эб найрамдал хангахые хүсэнэб гэжэ газетэ элитээр харуулдаг.

— Совет дурадхалнуудые буруушаагаад, СССР-тэ орходоо сэрэгэй булюу хүсэтэй болохо зорилготойгоор буу зэбсэг ехээр бүтээхын тула США Женевэдэхи совет-американ хөөрэлдөөнүүдые халхабша болгон хэрэглэнэ, — гээд Г. Штеблер мэдүүлнэ. — США-гай президент Р. Рейганэй болон тэрэнэй тала баригшадай политикын уг удхые олониитэдэ ойлгуулха гэжэ оролдодогбди.

Алексей ДУМОВ,
АПН-эй тусхай корр.
Базель-Берн.

ОЛОНИИЕ ХАБААДУУЛХА ХЭРЭГТЭЙ

РЕСПУБЛИКЫН физкультура ба спортын хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн пяхан Политическэ гэгээрэлэй байшангай Ехэ зал соо болоо. Партийна, совет органуудай хүтэлбэрилэгшэд, физкультура болон спортын хүдэлмэрилэгшэд, тренернүүд, мэргэжэлтэд хабаадаһан байгаа.

Республикын физкультура ба спортын комитедэй түрүүлэгшэ Г. Н. Манжуев «Олоной хабаадалгатай физическэ культура ба спортые саашадань хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой үндэһөөр республика дотороо физкультура болон спортые хүгжөөхэ тухай» элидхэл хэбэ.

Манай Буряад орон дотор 55 мянган хүн спорт эрхилдэг юм. 1320 тренернүүд болон мэргэжэлтэд, тэрэ тоодо юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай физкультурын 520 багшанар хүдэлнэ. Юһэдэхи табан жэлдэ уласхоорондын классай спортын 1 мастерай, спортын 33 мастерай хүмүүжүүлэгдэһэн байгаа һаань, харин арбадахи табан жэлдэ уласхоорондын классай спортын 10 мастер, спортын 135 мастер һурган хүмүүжүүлэгдэһэн байна. Эдэ бүгэдэ манай спортын эдэбхитэдэй ажал хэрэгтээ үнэн шударгыгаар хандадаг байһые элирхэйлэн гэршэлнэ бшуу.

Спортдо олониие хабаадуулха тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой абтаһанһаа хойшо үнгэрһэн жэл хахадай турша соо манайда үргэн ниитэ ажалшадые физкультура болон спортдо хабаадуулха талаар ехэ ажал ябуулагдажа байнхай.

Һүүлэй гурбан жэлэй хугасаа соо Хэжэнгэдэ, Онохойдо, Хандагатайн леспромхоздо, Зэдын районой түб һуурин Петропавловкада, Зүүн Сибириин технологическа институтда, Улаан-Үдын шэлэй заводто спортзалнуудые барихa, спортивна баазануудые үргэдхэхэ талаар ехэ юумэн хэгдэ... Жэшээнь, Зэдын районой «Мир», Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозуудта физкультура болон спортые хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Гэбэшье энэ талаар хаа хаанагүй бүхы юумэн һайн гэхын аргагүй, тусхайлбал, Түнхэнэй, Баргажанай, Яруунын, Прибайкалиин районуудай ажахынуудай, предприятинуудай спортын материальна баазые бэхижүүлхын тула мүртэй юумэ хэгдэнэгүй.

Республика доторнай ГТО-гой шэнэ комплексые тушаалга хангалтагүй байдалтай. Олохон ушарта тэрэ бусад хэмжээ ябуулгануудаар һэлгэгдэшэдэг байна. Баунтын, Прибайкалиин, Яруунын, Ахын районуудта ГТО-гой шэнэ комплексын нормативуудые тушааха мүнөөнэй һайн түхеэрэлгэ, хэрэгсэлнүүдтэй спортын барилганууд хэгдэнэгүй.

ГТО-гой шэнэ комплексые тушааха хүдэлмэри нэн түрүүн хүн зоной бэеын элүүрые пайжаруулха байһыень мартаха ёһогүйбди. 1985 он болотор ГТО-гой значкистнуудай тоое 110 мянганда хүргэхэ зэргэтэйбди.

Бага балшар үхибүүдые физкультура болон спортдо хабаадуулха талаар юрэнхы эрдэмэй һургуулинууд, техническэ мэргэжэлэй училищинууд, техникумүүд, дээдэ һургуулинууд ехэ үүргэ дүүргэнэ. Ажалдаа үнэн сэхээр, зүрхэ сэдьхэлээрээ хандадаг багшанар манайда олон. Тусхайлбал, Улаан-Үдын 65-дахи һургуулиин физкультурын багша Н. В. Никифорова 2-дохи ГПТУ-гай физкультурын багша А. В. Горох, залуу багшанар — Кабанскһаа В. Жилин, Хориһоо А. Иванов, Захааминһаа Ш. Хазагаев болон бусадые энэ талаар дурдажа болоно.

Ургажа ябаа залуу үетэниие али бүхы талаараа түгэс бэлэдхэлтэйгээр, шамбай солбоноор, һүбэлгэн бэохээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зарим һургуулинууд анхаралга һулаар хандуулдаг байна. Дээдэ һургуулинуудта тогтожо хэлэе. Зүүн Сибириин технологическа институтдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедра физкультура ба спортые хүгжөөлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулна. Тиигэжэ тэрэ спортын эрхим һайн баазатай болэнхой. Харин урдандаа Буряадай хүдөө ажахын институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедра хүбүүд, басагадые физкультура, спортдо хабаадуулха талаар ехэ юумэ хэдэг байһан аад, һүүлэй үедэ ажал хэрэгээ һуларуулаа.

Хүдөө нютагуудта физкультура болон спортын мэргэжэлтэдые олошоруулха, тэндэхи спортын баазануудые бэхижүүлхэ, хүн зоной ажаһуудаг газарта физкультура ба спортын хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха, хүүгэдэй клубуудай хүдэлмэриие һайжаруулха, спортын баазануудые һайнаар хэрэглэхэ, түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые худалдалгые һайнаар эмхидхэхэ, спортсменүүдые үзэл сурталай-политическэ гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ, РСФСР-эй ба СССР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадануудай түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ амжалтатайгаар хабаадаха тухай асуудалнуудта элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэһэн байна.

Спортын ехэ амжалтануудаар Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойе угтаха гээшэ манай гол зорилго болоно гэжэ тэрэ элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

«УРОЖАЙ» БҮЛГЭМЭЙ областной соведэй түрүүлэгшэ Г. Н. Цыренов элидхэл тушаа үгэ хэлэхэдээ, хүдөө нютагуудта физкультура болон спортые хүгжөөхын тула ехэ юумэн хэгдэжэ байна гэжэ мэдүүлээ. Гэбэшье хаа хаанагүй бүхы юумэн һайн бэшэ. Хүдөө нютагуудта ГТО-гой шэнэ комплекс тушаалгаар мүрысөө үнгэргэхэ юрын баазанууд үгы юм. Колхоз, совхозууд физическэ культурын инструкторнуудаар бүридүүлэгдээгүй байһаар.

— Урилдаашадай, санаашадай бүхэсоюзна үдэрые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ гээшэ спортдо олониие хабаадуулха арга олгохо байна. Тиимэһээ эдэ бүгэдэндэ анхаралаа ехээр хандуулха ёһотойбди. Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта, тусхай дунда һургуулинуудта үглөөнэй гимнастика нэбтэрүүлбэл, һайн байгаа. Магазинуудта спортын түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүд хомор байна, — гэжэ лесотехническэ техникумэй ахалагша багша Г. М. Филиппов хөөрэбэ.

Барилгын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд физкультура ба спортын хүдэлмэриие хүгжөөлгэдэ анхаралаа һулаар хандуулна. Хамтын байрануудта спортын залнууд, эгээлэй юрын талмайнуудшье түхеэрэгдэнэгүй гэжэ «Главбурятстройн» физкультурын методист В. П. Смирнов тэмдэглээ.

Октябрьска районой спорткомитедэй түрүүлэгшэ Ж. Д. Цыденов трибунада гарахадаа, районой промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй дунда спортын найман зүйлөөр үнгэргэгдэһэн спартакиада тухай, юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта ябуулагдадаг спортын ажал ябуулга тухай, хэрэглэгдээгүй арга нөөсэнүүд тухай тогтожо хэлэбэ.

Бэшүүрэй райспорткомитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Перелыгин элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба. Физкультура ба спорт эрхилһэн газарта ажалай бүтээсэ 10 процентээр дээшэлдэг гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Энэ хүдэлмэриин һайнаар табигдаһан «Победа» колхоз хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбөө жэншэдгүй һайнаар дүүргэдэг юм. Районойнгоо түбтэ спортзал, елүүр, санын бааза барижа байһан тухайдаа, колхоз, совхозуудта эгээлэй юрын стадионой проект табиха тухай тэрэ хэлээ.

Спортын ветеран Исай Леонтьевич Альцманай хэлэһэн үгэ суглараашадай анхарал татаһан, һонирхол үүсхэһэн байна. Манай спорт найдамтай хүнүүдтэ даалгаданхай, зүрхэ сэдьхэлһээ хандабални, физкультурын методистда хэхэ юумэн ехэ, олоной хабаадалгатай спортые хүгжөөхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудта тэрэ гол анхаралаа хандуулба.

РСФСР-эй габьяата тренер В. Д. Домнин манай республикын хүнгэн атледүүдэй амжалта тухай, бэлигтэй бэохэ атледүүдые һурган хүмүүжүүлгэдэ ушаржа байһан дутуу дунданууд тухай тогтожо хэлээ. Загарайн хүүгэдэй спортын һургуулиин директор Ю. И. Зуев үгэ соогоо бага спартакиадануудта, элүүр энхын бүлэгүүдтэ, хүдөө нютагуудые мэргэжэлтэдээр хангалгада тогтооһон байна.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо С. В. Ангапов зүблөөндэ хабаадажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар зүблөөндэ хабаадагшад зохихо тогтоол баталан абаа.

Физкультура ба спортын хүдэлмэриие һайнаар эмхидхэлгын харалга-конкурсын дүнгүүд согсологдоо. Районуудай дундаһаа Загарайн район түрүү һуури эзэлжэ, республикын Министрнүүдэй Соведэй ба облпрофсоведэй дамжуулгын Улаан тугта, Хүндэлэлэй грамотада, мүнгэн шагналда хүртэбэ. Захааминай, Зэдын районууд удаадахи һууринуудые эзэлээ. Спортын бүлгэмүүд соохоо «Труд», ЛВРЗ-гэй спортклуб «Спартак» шалгараһан байна.

ГТО-гой шэнэ комплекс тушаалгаар харалга-конкурсын дүнгүүд согсологдожо, Зэдын, Хойто-Байгалай, Загарайн районуудта, «Трудовые резервы», «Локомотив», «Урожай» бүлгэмүүдтэ шангууд барюулагдаба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ӨӨРЫН ХИБЭС ҮРГЭМЖЭТЭЙ

Һүүлэй үедэ Баргажан нютагай барилдаашад амжалтатайгаар барилдадаг болонхой. Эрхимынь Борис Будаев нютаг ороноо холо ойгуур суурхуулһаар. Энэ ушар харадаа абажа, «Урожай» бүлгэмэй областной совет хүдөөгэй барилдаашадай ээлжээтэ мүрысөө Баргажан тосхондо үнгэргэхэ гэжэ шиидхэһэниинь үндэһэтэй.

Буряадай республикын 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ мүрысөөн март һарын һүүл багаар районой соёлой ордон соо болобо. Айлшаар аяар холын Баргажан нютаг Зэдын, Хэжэнгын, Загарайн, Яруунын, Хурамхаанай районуудай болон хүдөө ажахын институдай ба техникумэй командануд ерээ.

Түрүүшын үдэр үнгэргэгдэһэн хэдэн дүхэригэй уридшалгын олон уулзалганууд соохоо шанга тулалдаатай барилдаан харагшадай зүрхэ сэдьхэл нилээдгүй хүлгүүлээ. Мүрысөө нээһэн эгээл хүнгэн шэгнүүрэй барилдаашад—студент В. Суворов Зэдэһээ ерэһэн һурагша С. Цыденов гэгшэдэй залита эрмэлзэл, спортын мастер Б. Гулгеновэй (Баргажан) гоё һайхан, шамбай тэмсэл, тэрээнэй дүү, һурагша Эрдэниинь спортын мастерта кандидат В. Дамдиновые (Хэжэнгэ) бүдэрүүлгэ, «Сурхарбаанай» эрхимэй эрхим бүхэ гэгдэһэн Ж. Лубсановай Т. Цырендоржиевые (Яруна) арай шамай диилэлгэ, В. Дарманай (Зэдэ) студент М. Нельтаевые яаха аргагүй диилэжэ байтараа гэндэжэ, нюрган дээрээ уналга эндэ суглараашадай зүрхэ сэдьхэлдэ хадуугдаһан лэ байха ёһотой.

Мүн энэ үдэр түрүүшын чемпионшье тодороо һэн. 100-һаа дээшэ шэгнүүртэ оройдоо хоёр бүхэ байгаа. Студент А. Бунаевай урдаһаа спортын мастер А. Будуновой (Баргажан) гаража ерэхэдэ, заал соо хүхюутэй болоод орхино. Зүгөөр дүршэл ехэтэй мастер залуу нүхэрөө үнишье болгонгүй диилэжэ, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Түгэсхэлэй уулзалга бүхэн шанга тэмсэлэй оршон байдалда үнгэржэ, харагшадые нилээдгүй баясуулаа. Жэшээ болгон хоёр уулзалга дээрэ бага зэргэ тогтоё.

62 килограммай шэгнүүртэ дүй дүршэл ехэтэй спортын мастернууд Бадмажап Гулгенов (Баргажан) ба Виктор Абушеев (институдай командын тренер) хоёр одоолшье бэлиг шадабарияа мүлиһэн, гоё һайхан арга мэхэ шудалһан бүхэшүүл байһанаа гэршэлээ. Уулзалгын түрүүшын хахадта адлирхуу барилдажа байтараа Гулгеновынь гэнтэ «бусалжа» орохо-доо, удаа дараалан хоёр-хоёр баллнуудые абажа шадаа. Харин хоёрдохи хахадта Абушеев шангаар добтолжо ороо. Эндэ Гулгенов зүб хамгаалга хэжэ, гонгын ханхинатар нөөсэлһэн баллнуудые арьбилжа шадаһан байна.

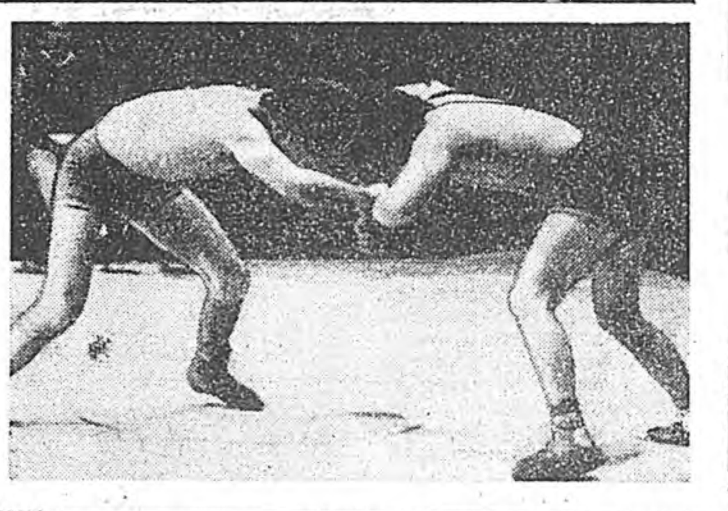
90 килограммай шэгнүүртэ Зэдын барилдаанай һургуулиин ветеран Ц. Аюшеев студент М. Нельтаевта диилдэжэ байтараа, гэнтэ ордоһолжо, мэхэ хээд угзархадань нүгөөдэнь агаараар хиидээд нюрган дээрэ унашалай.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ С. Цыденов (Зэдэ), В. Ринчинов, Ж. Лубсанов ба С. Ринчинов (Баргажан), В. Будаев, А. Чимитов, В. Доржиев (институт) гэгшэд чемпионой нэрэ зэргэнүүдтэ хүртөө.

Нүхэдөө оройдоол хоёр очкогоор ахиһан Баргажанай районой команда түрүү һуури эзэлжэ, дамжуулгын кубогта хүртөө.

Барилдаашадта һайн эрхэ байдал, уужам һаруул заал үгтөө. Тиимэһээ барилдаашад бүхы бэлиг шадабарияа харуулха гэжэ оролдоо.

Н. ГАЛДАНОВ.

Зурагууд дээрэ: «Урожай» бүлгэмэй райсоведэй түрүүлэгшэ Г. Будаев 100 килограммай шэгнүүртэ илажа гараһан С. Ринчиновтэ (Баргажан) бэлэг барюулна; барилдаанай үедэ.

Б. ЛОБСАНОВАЙ фото.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» мартын 26-да үнгэргэгдэһэн 13-дахи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха»: 4 —бокс, 25 —шаргаар һолжоролгын спорт, 28 — мэргэн буудалга, 32 — фигурна һолжоролго, 36 — авиаспорт, 49 —даам.

«36-һаа 5-ень тааха»: 6— дзюдогоор барилдаан, 19 —санын урилдаан, 26 —табан зүйлэй мүрысөөн, 32 — фигурна һолжоролго, 33 —футбол. **(ТАСС).**

НИИТЫН ХАРАЛГА ЭХИЛБЭ

Түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалха бүлгэмэй хүдэлмэри шалгажа үзэхэ республикын ниитын харалга үнгэргэхэ тухай тогтоол Буряадай облсовпроф, түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалха бүлгэмэй Буряадай отделениин президиумэй совет, ВЛКСМ-эй обком, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй, Соёлой министерствын коллегинүүд баталан абаба.

Түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалха бүлгэмэй ниитын харалга байгша оной мартын нэгэнһээ эхилээд, августын нэгэн болотор үргэлжэлхэ болоно.

Ниитын харалгада республикын предприяти, эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэд, профсоюзай комитедүүдэй, комсомолой организацинуудай болон олонниитын эдэбхитэд хабаадалсахаар хараалагдана.

Ниитын харалга үнгэргэхэ республикын тусхай комисси байгуулагдаа. Комиссиин түрүүлэгшээр, түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалха бүлгэмэй Буряадай отделениин президиумэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо О. Б. Цыбиков томилогдоо.

Харалгада түрүү һуури эзэлһэн эдэбхитэдтэ мүнгэн шан барюулагдаха юм.

Манай корр.

ЭЛҮҮР ЭНХЫН БУЛАН

УТА НАҺА[Н] НЮУСАН[...]

Ута наһатайшуулайнгаа тоогоор манай орон дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлдэг юм. 18 мянганһаа дээшэ совет эрхэтэд зуу наһанай дабаае дабанхай. Гэбэшье Грузиин ССР-эй баруун нютагуудта ажаһуугшадай дунда ута наһатайшуул илангала олон. Шиигтэй, дулаан уларилтай, аршаан булагуудаар баян, үбэл зунгүй ногооржо байдаг ургамалтай, Хара далайда дүтэ оршодог эндэхи нютагуудта хүнүүд үсөөн үблэдэг, ута наһа наһалдаг, наһанайнгаа һүүлшын үдэрнүүд хүрэтэр ажалладаг гэжэ геронтологууд тоолодог юм.

Грузиин баруун нютагуудтахи эрэшүүлэй дундуур наһан 76, эхэнэрнүүдэй —84 жэл болодог. Эндэхи 100 мянган хүн бүхэндэ 90 наһанай 300 гаран хүн, 100 ба тэрээнһээ дээшэ наһанай 60-аад хүн хүртэдэг байна.

Тэдэнэй нэгэн болохо Темыр Ваначатай танилсабабди. Тэрэ 115 наһатай. Хара далайн эрьеһээ найман километртэ оршодог Лыхни тосхондо ажаһуудаг юм. Тэрэ эндэ түрэһэн, бүхы наһаараа эндэл ажаһууна. Наһанай амаралтада гаратараа, нютагайнгаа колхоздо хүдэлдэг, сай, тамхи, овощ ургуулдаг байгаа. Һүүлэй 30 жэлэй туршада нютагайхидынь тэрэниие сельскэ Соведэй депутадаар таһалгарягүй һунгана. Совет засагай түлөө тэмсэлэй жэлнүүдтэ Ванача улаан партизан байһан. Тэрээндэ бэлэглэһэн мүнгэлмэл зэбсэгынь тэрэ үе сагай дурасхаал болон үлэнхэй. Дайшалхы шагналнуудайнь хажууда, «Ажалдаа шалгараһанай түлөө» медаль энгэртэнь ялардаг.

Темыр Ванача яаралгүйгөөр хөөрэдэг, нэгэл зүйтэй юумэ хэлэжэ байдаг. Ехэ наһатай болоходо, хэсүү хүшэр байна гү гэһэн асуудалда Ванача ингэжэ харюусана:

—Үтэлхэдэ юун һайн юумэн байхаб даа, теэд би үшөө хүгшэрөөгүй зандаа гээшэб. Хүршэ тосхондо ажаһуудаг минии танил 124 хүрэжэ ябаад, хоёрдохёо һамга абанхай. Харин манай нютагай Ашхангер Бжания 148 хүрөө һэн. Энэ ута наһатанай дүрэ зураг Дрезденэй музейдэ табигданхай юм. Теэд энэмнай үшөө ехэ бэшэ. Закавказида ажаһуудаг Махмуд Эйвазов Ширали Муслимов хоёр түс түстаа 156 ба 168 наһа наһалһан гээшэ. Тэдээнтэй сасуулха болоо һаа, би үшөө залуу хүбүүн гээшэ бэзэб.

Ванача энеэбхилжэ, бэриеэ, 75 наһатай дунда хүбүүнэйнгээ һамгые дуудаба.

— Үсэгэлдэр ерээшэ врач давлениием шалгаа һэн. Ямар байгаа хаб?

— 140/70. Зүрхэнтнай минута соо 80 дахин сохилно. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада ходол иимэ байгша,— гэжэ бэринь харюусана.

— Дуулаба бэзэт. «Ямаршье залуу хүнэй танда атаархахаар байна» гэжэ врач хэлэдэг юм.

Оршонгоо мэдэхэ сагһаа эгээ 8 часта үглөөнэй хоол, 15 часта үдын хоол, 20 часта үдэшын хоол баридагби. Теэд заримдаа эдэ болзорнууд хазагайруулагдаа aаб даа. Зүгөөр нэгэл хэмдээ эдеэлэхые оролдодогби.

— Хүндэтэ Темыр, зүбөөр хооллохо гээшэ ажабайдалда гол шухала гэжэ тоолоһон болонот. Ямар эдеэ баридаг гээшэбта?

— Эдеэн гээшэ ажабайдалда гол үүргэ дүүргэдэг гэжэ хэлэхые һананагүйб. Би энээниие тон һайнаар ойлгоноб. Зүгөөр эдеэлээгүй һаа, үглөөнһөө үдэшэ болотор хүдэлхын тула хаанаһаа тэнхээ тамир олохо гээшэбиб. Би тарган мяха эдидэггүй шахуүб. загаһанай зүйлнүүдтэ дуратайб. Харин һүнэй зүйлнүүд ба овощ минии эгээл дуратай эдеэн болоно. Илангаяа үбэлэй ба хабарай сагта манай бүлынхид нохойн хоншоор эдеэшүүлһэн үһа дуратайгаар уудаг юм. Улаан ба хара перецтэй, агтай шанга эдеэндэ дуратайб. Саад соомнай ургадаг виноградаар нэрэһэн нэгэ стакан архи үдэдэ уудаг заншалтайб. Манай бүлэдэ хэмнайшье эдихэ ууха хэтэрүүлдэггүй. Бэеынгээ амарые хараад лэ, миин байжа болохогүй бшуу даа. Үдэр бүринь би сүлөөгүй байдагби. Сайн набша, тамхи суглуулха, огородтоо хүдэлхэ, тахяагай байра сэбэр байлгаха гээшэ барандаа минии хэрэг болоно. Шадал тамириин урдынхидаа адли бэшэл даа, зүгөөр ямаршье ажал һайнаар хэхые оролдодогби. Обществодо туһатай байһанаа ажаллахадаа мэдэрдэгби, сэдьхэлээ ханажа урмашадагби. Үбгэн наһатайшуулай ута һахалайнь түлөө бэшэ, харин сэсэн мэргэн ухаанайнь, дүй дүршэлэйнь, ажал хэрэгүүдэйнь түлөө залуушуул хүндэлдэг юм гэжэ мэдэхэб.

— Ута наһа наһалха үшөө ямар нюусанууд бии гээшэб?

— Дуу дуулаха, хатарха ехэ дуратайб. Нютагай ута наһатайшуулай этнографическа ансамбль Советскэ

ХҮН БА байгаали

ҮНДЭҺЭ ТАҺАРАН ХОСОРХО[...]

Газар дээрэхи ажамидаралдамнай байгаали хамгаалга тон шухала удха шанартай гэжэ хүн түрэлтэн тоолодог гээшэ. Тиимэһээл элдэб түрэлэй ан амитадые олошоруулха, ой тайгынгаа, тала дайдынгаа ногоон ургамалые арьбадхаха гэжэ оролдоно бшуу. Гэбэшье энэ шухала асуудалда саг болзортоо, гүйсэд дүүрэн анхарал хандуулагдаагүй гэбэл алдуугүй. Тоо, баримта абаад харая. Байгаалиие ба байгаалиин баялигуудые хамгаалгын уласхоорондын холбооной (МСОП) мэдээсэлэй ёһоор, һүүлэй 350 жэлэй туршада 60 янзын ан амитад, 100 ондоо түрэлэй шубууд дэлхэй дээрэ үндэһэ таһаран хосороо. Гурбанайнь нэгэ хуби һүүлэй 50 жэлэй туршада хосорһон байха юм.

Олон ондоо оронуудай эрдэмтэд — биологууд иимэ байдалые шэнжэлэн үзөөд, хоморой шухаг ан амитадые, ургамал ногооe аршалан хамгаалха талаар бодото хэмжээнүүдые абахые шиидэһэн байна. Иигэжэ 1948 ондо байгаалиие ба байгаалиин баялигуудые хамгаалгын уласхоорондын холбоон байгуулагдаһан түүхэтэй. Дэлхэйн олон оронуудай гүрэн түрын ажал ябуулагшад, эрдэмтэд, ниитын эдэбхитэд энэ холбооной зэргэдэ жагсанхай юм. Зэрлиг ангуудай, хээрэ талын, ой тайгын ургамал ногооной мүнөөнэй байдал элирүүлхэ, хосоролгоһоо абарха, олошоруулха, арьбадхаха талаар хэмжээнүүдые абаха зорилго эдэнэр табяа. 1966 оной июль һарада энэ холбооной үүсхэлээр «Улаан дэбтэр» хэблэгдэн гаргагдаа һэн. Гэхэһээ гадна үсөөнөөр дайралдадаг ургамалнууд тухай, шэнжэ шанар тухайнь хөөрэһэн номууд олонниитын анхарал татаа бэлэй.

Туркменэй ССР-эй ниислэл хото Ашхабадта байгаалиие ба байгаалиин баялигуудые хамгаалгын уласхоорондын холбооной XIV Генеральна ассамблейн болоходо, мүнөө үедэ 1000 янзын ан амитад, 25 мянган янзын ургамал ногоон үндэһөөрөө таһаран хосорхо туйлдаа хүрэнхэй гэжэ элидхэлнүүд соо тэмдэглэгдэһэн байна. Ушар иимэһээ бүхэдэлхэйн, гүрэн бүхэнэй болон национальна түхэлэй Улаан дэбтэрнүүдые хэблэн гаргаха мүнөө сагай эрилтэ гэжэ тодорхойлогдоо бэлэй.

Улаан дэбтэр гээшэмнай гансал сошордомо дохёогой суглуулбари бэшэ, харин байгаалиин баялиг аршалан хамгаалха, хосоролгоһоо абарха талаар тодорхой заабаринуудтай юм. Гадна газарай нюруухаа үндэһөөрөө таһаран үгы болохо туйлдаа хүрэһэн ангуудые, ургамалые олошоруулан, урданайнь хэмдэ хүргэхэ талаар абтаһан хэмжээнүүд тухай мэдэжэ абамаар.

Манай орон дотор хоморой шухаг ангууд, шубуудые, ургамал ногооe элирүүлхэ, шэнжэлэн үзэхэ, бүридэлдэ абаха талаар олон жэлэй, таһалгаряагүй хүдэлмэри ябуулагдана. 1978 ондо СССР-эй Улаан дэбтэр хэблэгдэжэ, һүн тэжээлтэ 62 янзын амитад, 63 ондоо түрэлэй шубууд, 444 янзын ургамал гүрэн түрын зүгһөө тусхай харууһан доро абтаһан байна.

Энэл үеһөө 1982 он болотор союзна республиканuудай, тэрэ тоодо Молдавиин, Казахай, Украинын ССР-эй Улаан дэбтэрнүүд хэблэгдэн, байгаали хамгаалгын асуудал бүри хурсаар табигдажа эхилээ һэн. Энэмнай хадаа совет эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй ехэ хэмжээнэй шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүн мүн.

Хизаар нютагайнгаа байгаалиин баялиг аршалан хамгаалха талаар Буряадай АССР-тэ нилээд оролдолго гаргагдадаг гээшэ. «Буряадай АССР-тэхи хоморой шухаг ба үндэһөөрөө таһаран хосорхо туйлдаа хүрэһэн ан амитадые, ургамал ногооe сахин хамгаалгые һайжаруулха ба ажамидаралайнь эрхэ байдалые хамгаалха тухай» тогтоол республикын Министрнүүдэй Совет 1982 оной майн 31-дэ баталан абаһан байна. Энэ тогтоолой үндэһөөр олон янзын хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан юм.

«Байгаали хамгаалгын болон байгаалиин баялиг ашагладаг эмхи зургаанууд, совхозууд, колхозууд болон лесхозуудай коллективүүд хоморой шухаг ан амитадые, ургамалые элирүүлхэ, сахин хамгаалха талаар аша үрэтэй хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй. Тиигэдээ СССР-эй Улаан дэбтэрэй заабаринуудые, «Ан амитадые олзоборилхо ба хамгаалха тухай» СССР-эй Хуулиие баримталха ёһотой юм» гэжэ энэ тогтоол дотор заагдана.

Республикын эрдэмтэд үндэһэ таһаран үгы болохо туйлдаа хүрэһэн ангууд, шубуудые бүридхэнхэй. Жэшээлхэдэ, монголой гүрбэл, хорото гадюка могой, юрын уж могой, шубууд соохоо томо баклан, хун шубуун, талын бүргэд, тоодог, һүн тэжээлтэн соохоо мана һохор, даурын заряа, шандаган туулай, хадын ямаан, халюун гэхэ мэтые тоолоо һаа, олон aаб даа.

Байгаали хамгаалгын бүлгэмүүдһээ гадна, эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаанууд, студентнэр, һурагшад, багшанар, хизаар ороноо шэнжэлэгшэд, хүдөө ажахын, ой модоной, үһанай агнууриин ажахынуудай түлөөлэгшэд, нэгэ үгөөр хэлэбэл, мэргэжэлэйнгээ талаар энэ

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Ажабайдал тухай бодомжолһон залуушуулда» — түрүү бэшэг. «Хүдэлмэришэдэй коллективүүдэй жагсаал» — материалнуудай суглуулбари. «Тариалан, сабшалан һайжаруулха габшагай гурбан һара» — суглуулбари. «Ю. В. Андропов Х. Перес де Куэльяртай уулзаба» — ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Эрилтэ ехэтэйгээр» — Улаан-Үдын городской Соведэй сессиһээ П. Патаевай хэһэн тэмдэглэлнүүд. «Сэбэр тариалан дээрэһээ баян ургаса абтаха» — А. Филатовай статья. «Ойн баярай почтоһоо» — суглуулбари. Нютагай мэдээсэлнүүд.

Гурбадахи хуудаһанда. «Ядерна хосоролые зайсуулха» — ТАСС-ай материал. Хилын саанаһаа мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Спортын һонин. «Хабарай сагта — ариг сэбэрээр» — «Правда Бурятии» болон санэпидстанциин рейд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55—Мультфильмнүүд. 10.25—«Карл Маркс. Молодые годы»—олон серитэй уран һайханай фильм (6-дахи сери). 11.30 —«Аяншалагшадай клуб». 12.30 А. Хачатурян «Спартак» балетһээ хүгжэм. 12.50—Шэнэ һонин (12.55 хүрэтэр). 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—«Ветераны»—баримтата фильм. 15.50 —«Земные и небесные приключения» — уран һайханай фильм 16.55—Бумбэгэтэй хоккейгээр СССР-эй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн. 17.40 —«Шекспир ба хүгжэм»—эдиршүүлдэ хүгжэмтэ дамжуулга. 19.50—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00—Арадай хиналтын экран. 20.30—Шэнэ һонин. 20.40—Концерт.

Москва. 20.55—«Карл Маркс. Молодые годы»—олон серитэй уран һайханай фильм (7-дохи сери). 22.00—«Время». 22.35—СССР-эй Гүрэнэй академическэ симфоническа оркестрэй концерт 23.25—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 23.40—Баримтата фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Манай саад ба огород».

Москва. 20.00 — Спортын һонин. 20.45 —Фильм-концерт.

Улаан-Үдэ. 20.55—Хүгжэмтэ забһарлалга.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашууд!» 21.15—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 22.00 — «Время». 22.35 —«Человек на своем месте» — уран һайханай фильм. 00.15—Футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Тб) — ЦСКА (2 тайм).

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54—54, зам. редактора -2 68-08, зам редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретарнат—2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительст-ва—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 машинное бюро—2-57-63 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-01373. Заказ № 74. Индекс